ПАРТИ—МАНАЙ ҮЕ САГАЙ УХААН БОДОЛ, НЭРЭ ХҮНДЭ, АРЮУН СЭДЬХЭЛ МҮН В. Ульянов (Ленин)

Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-нэд гарана | № 52 (14074) | 1973 оной мартын 3, суббото | Сэн 2 мүнгэн

ПАРТИЙНА БИЛЕТ

...ухаан сэдьхэлһээ гадна, ...саашанхи бүхы хэрэ... ябадалдань мартаг... мүр сараа үлөөдэг ...нууд-шатанууд, ойрын ...нууд хүнэй ажабай... бии байдаг. В. И. Ле... байгуулһан, революционернүүдэй агуухэ эм... манай арадай шалмаг манлайн — Советскэ Союзай Коммунис партиин гэшүүн байһыень үнэмшэдэг партийна биледые ...коммунистда тиимэ ...нартай ушар болоно. Владимир Ильич энэ зуун ...эхин дээрэ, шэнэ түрэлэй партиин суртал бодол ...нидхэлэй үндэһэ һуу... ангиин тулалдаануудай дүлэн соогуур табиха... бэшэһэн юм: ...гар гарһаа шангаар барилсан, нягта бүлэг ...эгсэ эрид ба бэрхэ замаар дабшанабди. ...зүг бүхэнһөөмнай ...тойрон хүреэлэнхэй ...хододоо шахуу тэдэ... сохилто доро дабшаха ...болонобди». Эдэ ...бэшэгдэһэнһээ ...дала гаран жэл үнгэрөө. Тэдэ энэ хугасаа соо ...сохилтоёо зогсоогоо. Элдэб янзын олон ...ческэ партинууд бии ...мүр сараагүйгөөр ...болодог байгаа. Харин ...түрүү һургаалаар зэб... ...дэһэн, ажалша оло... ...хэдэ мянган һу... ...һабагшаар холбоотой ...шедүүдэй парти үсөө... ...революционернүү... ...байһан аад, һанал ...ажал ябуулгаа... ...нэгэдэһэн арбан миллион гэшүүд ба ...дадуудтай армии болон ...Илагдашагүй хүсэн ...мандаһан тэрэнэй ...доро манай оро... ...арадууд агуухэ Советскэ Союзые тогтоон байгуулаа, ерээдүйн коммунис ...зам бүхы хүн тү... ...гаргажа байнхай. ...партиин илалта... ушар шалтагаан ...Арад зонтой нягта холбоотой, суртал бодолой ба ...талаар түгэс ...байдаг ушарһаа ...юм. Урда мэ... ...хэзээ бүхэндэ «гар ...шангаар барилсан» ...туладаа нимэ хү... ...эбдэршэгүй бата ...холбооемнай юуншье ...шадахагүй.

...коммунистнуудай парти ...манай үе сагай ухаан бодол, нэрэ хүндэ, арюун сэдьхэл мүн. Иимэ партиин зэр... ...гэшэ дээдэ ...нэрэ хүндэ, тэрээн... ...бэшэ харюусалга ... Партийна ба граж... ...түрүүлэн даб... ...сэргэшэ байһан уял... ...коммунист «бүхэнэй ...дүүргэһэнһээ оло... ...партиин хүсэн ...шадалынь, моральна ...хүндэнь дулдыдадаг. ...бата суртал бо... ...нийтын хүгжэлтын ...болон шэглэлые эли ...ойлгодог, коллектив... ...гү, али коллек... ...дээдэ тээ байхаар һа... ...эгээн бэрхэ... ...даажа абахаар хо... ...бэлэн байдаг, үгэ бо... ...хүнүүдэй зо... ...бадаруулжа шададаг, ...залан сэхэ ажалша ...— партийна билетэй ...байха зэргэтэй гэжэ ...зон ойлгодог болонхой.

Партийна билет! Граждан ...жэлнүүдтэ фронт ...мордоһон партий... ...гэшүүнэй карточка... ...«Нүхэр коммунист, манай Коммунис партиин ...фронт юундэ ...гэжэ мэдэнэ гүш? ...армиин илалта хан... ...тула эльгээгээ. Даа... ...тушаалаараа бэшэ, ха... ...ажал хэрэгээрээ анха... ...хүндэлэлдэ хүртэ. ...дааида түрүүлэн орохо, ...эгээн һүүлдэ ...ёһотойш» гэһэн үгэ... ...бэшэтэй байдаг һэн, ...бии болгогдоһон ...янзын биледүүдтэ тии... ...һануулгануудай үгышье ...коммунистнууд ходо... ...хаанагүй байлдаан... ...түрүүлэн ородог, илалта ...тэрээнһээ га... ...байһан. Табан ...үсын габшагай ...хүлһэнһөө нэбшэжэ ...болоһон гү, али ...дарган баяшуулай һомоор, ...снарядай түгдэрдэ... ...сүмэ сохигдоһон... га... ...биледүүдые, ба... ...гү, али сэрэг... ...партийна биледүүдые ...зүйлнүүдтэ тоолон ...хүндэтэй газарнуудтаа ...манай музейнүүд... ...сэрэгэй ба ажалай ал... ...солын залнууд — дээ... ...хэлэгдэһэнэй гэршэ бо...

...мүнөөдэр, КПСС-эй XXIV ...ЦК-гай майн ...(1972 оной) Пленумэй шиид... ...хэбэрнүүдтэй зохилдуулан партийна документнүүдые партиин һэлгэжэ эхилхээ байхадань, тэдэ биледүүд тухай һаныш, нүхэр коммунист! Преснин баррикаданuудта тулалдаһан дружиннигуудые, Перекопой политсэрэгшэдые, габшагай барилганууд дээрэ хүдэлһэн агитаторнуудые, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай үеын парторгнуудые һаныш. Ши тэдэнэй хэрэгүүдые халан үргэлжэлүүлэгшэ, ши тэдэнэй алдар солын үг залгамжалагша гээшэш, түүхын эстафетэ, Агуухэ Октябриин эстафетэ — мүнөө шинии гарта байнал.

Коммунизм байгуулгын зам хүнгэн байхагүй гээд мэдэнэбди. Манай илалта амжалтануудай асари ехэ дэлисэ, эрдэм болон техникын революци экономическа ба социальна олон олон асуудалнуудые табяа, эрдэм мэргэжэлээ улам дээшэлүүлхэ, ажахын ябуулгын ашаг үрые бүри ехэ болгохо, үйлэдбэри эрхилэлгын шэнэ онол аргануудые хэрэглэхэ, олониитын дунда ябуулагдадаг политическэ хүдэлмэреэ бүри гүнзэгы болгохо эрилтэ табяа. Зогсобол — гээгдэхэ болоно гэдэг һануулга мүнөө хэзээ хэзээнэйхиһээ шангаар дуулдана.

Далаад онуудай коммунист документнүүдээ һэлгэхээр бэлдэхэдээ, партийна шэнэ билет абахадаа, энээн тухай һана! Юһэдэхи табан жэлэй хуби заяан мүнөө жэлэй хэрэгүүдһээ нилээд ехээр дулдыдаха гэжэ, бидэнэр бултадаа мүнөөдэр, үглөөдэр үсэгэлдэрэйхиһөө үлүү һайнаар хүдэлмэрилхэ ёһотойбди гэжэ ойлго. «Станогой дэргэдэ гү, али поли дээрэ, мал ажалай фермэдэ, эрдэм-шэнжэлгын институтда гү, али улад зоной эрилтэ хэрэглэмжэ хангадаг газарта хүдэлмэрилдэг хүнүүдэй ажал хэрэгтээ үнэн зүрхэнэй оролдолго гаргаагүй һаань, ямаршье һайн түсэбүүд дүүргэгдэхэгүй» гэжэ нүхэр Л. И. Брежнев СССР-эй 50 жэлэй ой тухай элидхэл дотороо хэлээ һэн. Коммунист, мүрысөөндэ түрүүлжэ ябыш! Нөөсэ арга боломжонуудые зоримгойгоор элирүүлыш, шэнэ үүсхэлдэ зам гаргыш. бусадые, олон мянган эдэбхитэд ба мастернуудые, партиин талаар шинии нүхэд шэнгеэр хойноһоо дахуулан дабшыш.

Хэрэгтээ хамаагүйгөөр хандадаг хүнүүд шинии хажууда байха ёһогүй, гурим журамгүй, оһол назагай ябадал, хооһон гоё үгэнүүдээр дашууралга, һайрэгайрал гаргагдаха ёһогүй! Элдэб баялигуудай зүндөө билтарха, юушье хэнгүй гараа һугсараад һууха ёһо гурим бэшэ, харин хүн түрэлтэнэй түүхэдэхи эгээн һайн эмхидэлтэй, ажал хэхые ехээр хүсэдэг общество байгуулжа байнабди. Дутуу дунданууд, һанаа амар байлга тушаа, хуули заршамуудые, манай ажабайдалай гурим ёһонуудые ямараашье эбдэдэг ябадалнуудта эбсэшэгүй байхаар большевик шанар хүнүүдтэ нэбтэрүүлэн хүмүүжүүл. Бусадта ехэ эрилтэ таби, өөртөө ехэ эрилтэтэйгээр хандадаг бай. Манай суртал мэдэрэлэй бүхы хүсые, КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые, табан жэлэй түсэбэй даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхэ гэһэн зоригжолые хүнүүдтэ дамжуулан нэбтэрүүл. Ленинэй хэрэгтэ, граждан уялгадаа үнэн байха дүлэтэ хүсэл абьяасые ажалай талаар хании нүхэдэйнгөө зүрхэ сэдьхэлдэ бадаруул.

Үниинһөө хойшо тогтоһон заншалай ёһоор, шэнэ түхэл хэлбэритэй нэгэдэхи номерой партийна билет манай үе сагай түрүүшын коммунистын — Владимир Ильич Ленинэй нэрэ дээрэ мүнөөдэр бэшэгдэхэнь. Манай партиие, Совет гүрэниие эмхидхэн байгуулагшын, вождиин нэрэ ба шэнжэнь байлдаанда барижа ородог туг шэнгеэр, партиин политика дотор, тэрэнэй амжалта түгэлдэр ажал дотор, коммунистнуудай хэрэгүүд ба зүрхэ сэдьхэл дотор оршон мандажа байдаг Ленин багшын суртал бодолдо, захяа заабаринуудта үнэн байлгын һүлдэ боложо, бидэнтэй хамта байдаг байгаа, байхашье. Энээн тухайда һана, коммунист. Шэнэ билет абахадаа, Ленинэй партиин гэшүүнэй үндэр дээдэ нэрэдэ хүрэмэ байхын тула шухала бүхы юумэ хэ!

«Правдын» мартын 1-нэй түрүү бэшэг.

КПСС-эй Центральна Комитедтэ

КПСС дотор партийна документнүүдые һэлгэлгэ мартын нэгэндэ эхилбэ. Тогтоһон гурим заншалай ёһоор, 1973 оной түхэл хэлбэритэй нэгэдэхи номерой партийна билет Советскэ Союзай Коммунис партиин үндэһэ һуури табигша, вождь — Владимир Ильич Ленинэй нэрэ дээрэ КПСС-эй Центральна Комитедтэ бэшэгдээ. Ленинскэ партийна билетдэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев гар табиба.

Гар табилгын үедэ нүхэд Г. И. Воронов, В. В. Гришин, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, Ф. Д. Кулаков, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Е. Шелест, Ю. В. Андропов, П. Н. Демичев, В. Н. Пономарёв, М. С. Соломенцев, Д. Ф. Устинов, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин түрүүлэгшэ Г. Ф. Сизов, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүд Г. С. Павлов, К. У. Черненко гэгшэд байлсаа.

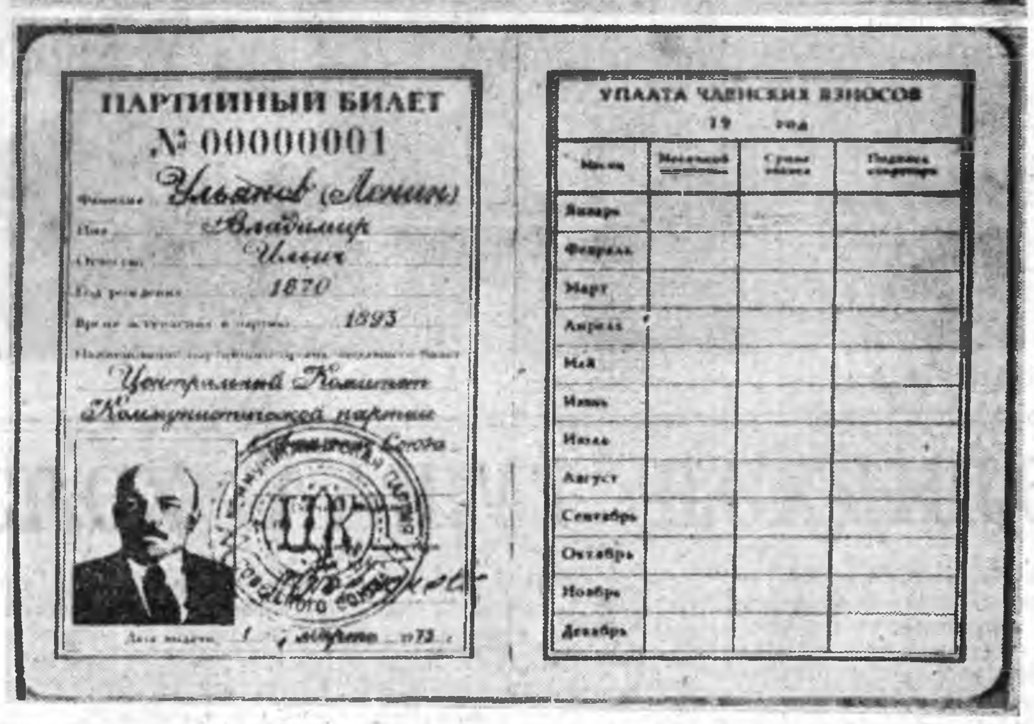
В. И. Ленинэй нэрэ дээрэ партийна биледые бэшэлгэ юрын ёһолол бэшэ — тэрэнэй захяа заабаринуудта манай партиин хэлбэришэгүй үнэн байдагай гэршэ болоно. Ленинэй ухаан бодолой агууехэ хүсэн, Ленинэй халуун зүрхэнэй сохидол партиин ба арад зоной хэрэгүүд, илалта амжалтанууд дотор оршожо үргэлжэлһөөр. Ленинэй суртал бодол, тэрэнэй хэтэдээ мүнхэ революционно һургаал, зохёон байгуулха, илаха тухай Ленинэй заабаринь — зориг бадаруулагша, барагдашагүй булаг болоно. Манай парти, арад зон өөһэдынгөө хүсэндэ хэлбэришэгүйгөөр этигэхэ эшэ үндэһэ, эрэлхэг зориг, революционно этигэл, илалта туйлаха хүсэл зориг тэрэ булагһаа абадаг. Тиимэл ушарһаа В. И. Ленинэй нэрэ соло коммунист бүхэндэ, совет хүн бүхэндэ заха хизааргүй үнэтэй һанагдадаг.

КПСС-эй гэшүүд Владимир Ильичэй дүрэ зурагтай, «Парти — манай үе сагай ухаан бодол, нэрэ хүндэ, арюун сэдьхэл мүн» гэжэ тэрэнэй хэлэһэн зориг бадаруулхы үгэнүүдтэй партийна биледүүдые абадаг болохонь. Ленинэй агууехэ партиин гэшүүн байха гээшэ өөрынгөө арадта үнэн сэхээр алба хэхэ, тэрэнэй аша туһын түлөө, коммунизмын түгэс илалтын түлөө тэмсэлдэ бүхы хүсэеэ, эрдэм мэргэжэлээ зорюулха гэһэн удхатай гэжэ энэ ушар коммунист бүхэндэ хододоо һануулдаг байха.

Владимир Ильич Ленинэй нэрэ дээрэ бэшэгдэһэн партийна билет КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Марксизм-ленинизмын институтда хадагалхын тула үгтөө.

Коммунис партиин, Совет гүрэнэй үндэһэ һуури табигша, ажалшадай агуухэ вождь Владимир Ильич Ленинэй 00000001 номертой партийна билетдэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев гар табижа байна.

В. И. Ленинэй нэрэ дээрэ бэшэгдэһэн 00000001 номертой партийна билет.

Парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэд КПСС-эй ЦК-гай заседаниин зал соо В. И. Ленинэй партийна биледтэ гар табиха үедэ байлсана.

Фототелеграфаар абтаһан зураг.

ШЭНЭ БИЛЕТ БАРЮУЛАГДАНА

Уржадэр, КПСС-эй Центральна Комитедэй тогтоолой үндэһөөр партийна документнүүдые һэлгэжэ эхилһэн түрүүшын үдэр, Улаан-Үдэ хотын Советскэ районой, Баргажанай ба Мухар-Шэбэрэй аймагуудай партийна организацинуудта эхи түрүүлэн коммунистнуудай партийна документнүүд һэлгэгдэжэ захалба.

Тэрэ үдэр КПСС-эй Советскэ райкомдо Улаан-Үдын судна бүтээлгын заводой бүлэг коммунистнууд — ажалай түрүүшүүл, нийтын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадагшад уригдажа, В. И. Ленинэй дүрэ зурагтай партийна шэнэ билет барюулагдаба. Тиихэдэ «Знамя Ленина» колхозой Дээдэ Сутайн комплексно бригадын партийна эхин организациин бүлэг коммунистнууд Мухар-Шэбэрэйгээ аймаг соо эхи түрүүлэн партийна шэнэ билет абаха ехэ найдабарида хүртэбэ. Тэдэнэр малшад, механизаторнууд, мэргэжэлтэд — эрхим ажал хэрэгээрээ суурхажа ябаһан коммунистнууд.

К. Т. МАЗУРОВ ДРВ-гэй, РЮВ-эй ЭЛШЭН САЙДУУДТАЙ УУЛЗАБА

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо К. Т. Мазуров Вьетнамай Демократическа Республикаһаа Советскэ Союзда байдаг элшэн сайд Во Ткук Донгтой, Урда Вьетнамай Республикаһаа СССР-тэ байдаг элшэн сайд Данг Куанг Миньтэй мартын 1-дэ Кремль соо уулзажа, үнэн сэдьхэлэй, хани ёһоной оршон байдалда тэдээнтэй хөөрэлдөө.

ДРВ-гэй ба РЮВ-эй элшэн сайдууд правительствануудайнгаа мэдүүлгэнүүдэй текстнүүдые барюулба. Вьетнамдахи дайе болюулха, амгалан байдал һэргээхэ тухай Парижда баталагдаһан хэлсээе Сайгондохи захиргаанай ба США-гай зүгһөө эбдэжэ байһан ушарнууд тэдэ текстнүүд дотор буруушаагдана.

Вьетнам тушаа Парижда баталагдаһан хэлсээе Советскэ Союз хэлбэришэгүйгөөр сахиха гэжэ оролдоно. Алишье таланууд абаһан уялгануудтаа тон харюусалгатайгаар хандаха, тэдэниие бүрин дүүргэхэ ёһотой гэжэ К. Т. Мазуров онсолон тэмдэглээ. Урда Вьетнамда амгалан байдал, национальна талаар үгээ ойлголсолго хангалгын хэрэг вьетнам арадай аша туһада амжалтатайгаар шиидхэгдэхэ гээд найдажа байһанаа К. Т. Мазуров элирхэйлэн мэдүүлбэ.

(ТАСС).

ХҮДЭЛМЭРИШЭДЭЙ ЭРХИМ ХАЛААН

СССР-ЭЙ ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПАЛАТАНУУДАЙ САГ ҮРГЭЛЖЫН КОМИССИНУУДТА

Хүдэлмэришэн ангиие, хүдөө нютагай ажалшадай зэргые шадабаритай кадрнуудаар ходо һэльбэжэ байха шухала зорилго техническэ мэргэжэл олгодог һургуулинуудта даалгагданхай.

Мүнөө орон доторнай 5,7 мянга үлүүтэй профтехучилищинууд бии. Тэндэ 2,7 миллион шахуу хүбүүд, басагад һурана. Гансахан нёдондо промышленность, барилга, хүдөө ажахы, транспорт, хэлхеэ холбоон, худалдаа наймаан ба арадай ажахын бүхы һалбаринууд профтехучилищинуудһаа 1,7 миллион шадамар хүдэлмэришэдые абаһан байгаа.

«Техническэ мэргэжэл олгодог һургуулинуудай хүдэлмэри саашадань һайжаруулха тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1972 оной июниин 23-най тогтоол— ажалша бэрхэ халаан хүмүүжүүлхын тулада Коммунис партиин, Советскэ правительствын зүгһөө ехэ анхарал, оролдолгын гаргагдажа байдагай эли тодо гэршэ болоно. Профтехучилищинууд залуушуулда мэргэжэл олгодог гол һургуули боложо байнхай.

Техническэ мэргэжэл олгодог һургуулинуудаар дамжуулан шадамар бэрхэ хүдэлмэришэдые бэлдэхэ, тэдэниие арадай ажахын һалбаринуудта хэрэглэхэ асуудалнууд һаяхан СССР-эй Верховно Соведэй палатануудай арадай гэгээрэлэй, эрдэм болон соёлой комиссинуудай, залуушуулай хэрэг эрхилдэг комиссинуудай хамтын заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ.

Техническэ мэргэжэл олгохо һуралсалай талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ А. А. Булгаков, депутадуудай бэлэдхэлэй комиссиин хүтэлбэрилэгшэ Л. Б. Ермин заседани дээрэ элидхэлнүүдые хээ.

Эдэ комиссинууд дутуу дунданyудые зайсуулха, һурагшадай бэлэдхэл, нимэ һургуули дүүргэн гарагшадые хэрэглэлгэ һайжаруулха зорилготой нэмэлтэ хэмжээ ябуулгануудые хараалан бэелүүлхыень Техническэ мэргэжэл олгохо һуралсалай талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Гүрэнэй комитедтэ, СССР-эй министерствэнүүд ба албан зургаануудта, союзна республикануудай Министрнүүдэй Соведүүдтэ дурадхаа.

МАЛШАДАЙ АЛИБАА ЭРИЛТЭ УЛАМ ҺАЙНААР ХАНГАДАГ БОЛО

БурАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо В. Б. САГАНОВАЙ хэһэн элидхэл һээ

«Хэрбээ станогой дэргэдэ гү, али поли дээрэ, мал ажалай фермэдэ, эрдэм шэнжэлэлгын институтда гү, али хүн зоной эрилтэ, хэрэглэмжэ хангадаг газарта хүдэлмэрилдэг хүнүүдэй үнэн зүрхэнһөө хабаадаагүй һаань, ямаршье һайн түсэбүүд дүүргэгдэхэгүй» гэжэ нүхэр Л. И. Брежнев СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй алдарта ойдо зорюулагдаһан баярай суглаан дээрэ хэһэн элидхэл дотороо тэмдэглээ һэн.

Үнэхөөрөөшье, ямаршье хэрэгые хүнүүд лэ шиидхэдэг гэшэ ааб даа. Ажал хэргэтэ бүхы сэдьхэлһээ хандажа, оролдосотой һайнаар хүдэлхые хүнүүд оролдодог гэшэ. Зүгөөр тэдэнние ямаршье һаалгүйгөөр хүдэлгэхын тула ажабайдалаарнь саг үргэлжэ һонирхожо, үдэр бүриинь эрилтэ хэрэглэмжые гүйсэд һайнаар хангаха тухайда сэдьхэлээ табиха ёһотойбди.

Хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй ажалһаа малшадай ажал хүдэлмэри онсо сорын шэнжэтэй, орёо хүшэршье гэшэ. Малшад ехэнхидээ һуурин тосхонһоо гэр бүлэһөө холо байжа, отара болон гүүртэнүүд дээрэ хүдэлхэ ушартай болоно. Ушар иимэһээ элдэб олон бэрхэшээлнүүд гохёолдоно. Малшадай ажаһуудалые һайжаруулха талаар манай республикын партийна, советскэ, профсоюзна эмхинүүд нилээд ехэ хүдэлмэри хэнэ. Гэр байрыень һайжаруулха, ажаһуудалай, соёлой талаар эрилтэ хэрэглэмжые гүйсэд һайнаар хангаха хэрэгтэ саг үргэлжэ анхарал хандуулагдана. Мал ажалай томо фермэ болон гүүртэнүүдтэ эхэнхидээ зайн гал оруулагданхай, малшад радио шагнажа, телевизор хаража баясана. Тэрэшэлэн культбаза, улаан булангууд таатай зохидоор шэмэглэн, түхеэрэгдэнхэй. Малшад сүлөөтэй сагтаа газетэ, журнал уншадаг, кинофильм болон концерт наада харадаг гэшэ. Гүүртэ, отарануудаар автолавка саг үргэлжэ ябажа, малшадые хэрэгтэй эд хэрэгсэлээр хангажа байдаг.

Тиигэбэшье энэ шухала хэрэг мүнөө сагай эрилтэдэ гүйсэд харюусамаар ябуулагданагүй, дутагдалнууд дайралдаһаар зандаа. Зарим ажахынуудай малшад үни удаан саг соо кинофильм харанагүй. Үнгэржэ ерэхэдээ, гэр бүлэдэнь тон хэрэгтэй юумэн, жэшээнь, дабһан, хилээмэн, гурил саг болзоротонь асарагданагүй. Тиихэдэ соёлшод, лектор, эмшэлэгшэд хаа ганса харагдаха юм. Ушар иимэһээ малшад отара болон фермэнүүдтэ удаан тогтоногүй, тарьедажа арилжадаг заншалтай. Хэрбээ манай республикын совхозуудай үйлэдбэриин нэгэдэл нёдондо 425 хүниие һаалишадаар хүдэлхыень ажалда абаа һаа, тэдэнэйнь 423 хүн ажалһаа гараһан байна. Хэрбээ нёдондо 347 хүн хонишодоор хүдэлхэеэ дэтаһан һаа, харин мүнөө тэдэнэйнь 23 хүн үлэнхэй.

Ажал хэрэгээ һайн мэдэхэ малшадаар отара, гүүртэнүүдые хангаха, тэдэнэй ажаһуудалай, соёлой эрилтэ хэрэглэмжые эрид һайжаруулха тухай В. Б. Саганов дэлгэрэнгыгээр хэлэнэ. Хүдөө нютагуудта хүүгэдэй саад, ясли, мүн интернат барижа, малшадай үхибүүдые олоор байлгажа, дүрбэн тэгшээр хүмүүжүүлхэ асуудалда ехэ анхарал элидхэлшэ хандуулна.

Мал ажалда мүнөө 26 мянган хүн хүдэлнэ. Тэдэнэйнь 70 процентнь эхэнэрнүүд болоно бшуу. Энэнь һайн юм бэзэ. Зүгөөр колхоз болон совхозуудта найма мянга шахуу эхэнэрнүүд ажалда хабаадананагүй. Яруунын, Сэлэнгын, Хэжэнгын, Загарайн аймагуудта хүдэлхэ хүнүүд илангаяа дуталдана, тиихэдэ аймаг бүхэндэнь 200—700 эхэнэр хүдэлхэ аргагүй, гэртээ үхибүүдээ һахижа һууха баатай болоно. Гол шалтагаан юуб гэхэдэ, үхибүүдэй саад, ясли яахын аргагүй дуталдана. Энэ шухала асуудал шиидхэхэ саг тулажа ерээ.

Энэ хэрэгтэ зарим ажахынуудта тон харюусалгатайгаар хандана. Жэшээнь, «Мир» (Зэдэ), XXII партсъездын нэрэмжэтэ (Захаамин), «Путь к коммунизму» (Прибайкали), «Родина» (Мухар-Шэбэр) колхозууд, «Байкальский», «Комсомольский», Эрхирэгэй, Сүүлгын, Түнхэнэй совхозууд энэ талаар һайн жэшээ харуулна. Тус ажахынуудта хүүгэдэй саад, ясли һайн байрада түхеэрэгдэнхэй, досоонь үни бутарма дулаан, һаруул, аятай зохидоор шэмэглэгдэнхэй. Эдеэ хоолынь амтатай, шэмэтэй, элдэбын гоё наадангхайнууд бии. Тусхай һургуулитай хүмүүжүүлэгшэд, медицинын хүдэлмэрилэгшэд эндэ хүдэлнэ.

Зэдын аймагай «Мир» колхоздо, «Октябрьский» совхоздо хүүгэдэй саад, ясли түхэреэн сүүдхэ хүдэлнэ. Холын отара, гүүртэнүүдтэ хүдэлдэг малшадай үхибүүд нэн түрүүн абтажа, ёһотой зүбөөр хүмүүжүүлэгдэнэ.

Гэбэшье, иимэ саад, ясли угаа үсөөн, олонхи нютагуудта оройдоо үгы. Колхознигуудай совхозой хүдэлмэришэдэй 38 мянган үхибүүдһээ 11,7 мянганиинь саад, яслида ябана. Тиихэдэ колхоз, болон совхозой мэдэлдэ байдаг саад, яслида оройдоо хоёр мянган үхибүүд хүмүүжүүлэгдэнэ. Жэшээнь, Хоринн аймагта 600 үхибүүд саад, яслида ябана, харин, тэдэнэйнь оройдоо 35 үхибүүн малшадай болоно. Бүри өөдэгүй байдал Бэшүүрэй, Сэлэнгын болон бусад аймагуудта үзэгдэнэ.

Жэшээнь, Саянай совхозой түб һууринда 90 үхибүүнэй байха ясли-саад хүдэлдэг. Мүүнь гэхэдэ, тэндэ малшадай 14 үхибүүн хүмүүжүүлэгдэнэ бшуу. Ная гаран малшадай үхибүүд ясли-саадта ябанагүй, тиимэһээ аяар 93 эхэнэр совхоздо хүдэлхэ аргагүй. Түнхэнэй аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой 68 эхэнэр мүн баһа иимэ шалтагаанаар хүдэлхэ аргагүй, үхибүүдтэеэ гэртээ һууха баатай болоно.

Һургуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдэй байдаг олонхи эмхинүүд материальна талаараа муушаг байна. Түнхэнэй, Хэжэнгын, Баргажанай, Сэлэнгын аймагуудай олохон ясли, саадууд хуушараа.

Энэ хэрэгтэ республикын худалдаа наймаанай министерство, Буркоопсоюзай правлени һаналаа хүсэд табинагүй. Үнгэржэ ерэхэдээ, хүүгэдэй мебель, эдеэ хоолой амһарта дуталдаха юм. Ясли, саадуудай бүхы хэрэгсэлээр хүсэд хангагдаанги байхын тула нютагай Соведүүд оролдоногүй. Тиихэдэ республикын гэгээрэлэй министерство анхаралаа хүсэд хандуулнагүй, илангаяа буряад хэлэ мэдэхэ хүмүүжүүлэгшэд дуталдана.

Һургуулиин наһа гүйсөөгүй хүүгэдэй эмхинүүдые колхоз, совхоз бүхэндэ ойрын жэлнүүдтэ бариха талаар шиидхэхы хэмжээ абаха ёһотойбди. Юһэдэхи табан жэлэй туршада 7,1 мянган үхибүүдэй, нэн түрүүн малшадай үхибүүдэй байха ясли, саадууд хүдөө нютагуудта баригдаха. Энэ асуудал гансашье колхоз, совхозуудта хабаатай бэшэ, мүн бүхы эмхи зургаанууд, нютагай промышленностиин предприятинууд хамааран оролсохо ёһотой.

Хүдөөгэй һургуулинуудай дэргэдэ интернат олоор бариха гэшэ гол асуудалнуудай нэгэн болоно. Интернадуудта мүнөө 9,4 мянган үхибүүд байжа һурана, тиихэдэ дүрбэ мянга гаран һурагшад, тэрэ тоодо малшадай үхибүүд интернадта байха аргагүйдэнэ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ интернадуул хаа хаанагүй баригдана. Хурамхаанай, Хяагтын, Кабанскын, Зэдын аймагуудта энэ асуудалда илангаяа ехэ анхарал хандуулагдана. Кабанскын аймагай «Шергинский» совхоздо 140 үхибүүдэй байха интернат баригдаа. Урдань айлнуудта байжа һурадаг үхибүүд мүнөө интернадта байжа һураха аргатай болоо.

Гэбэшье зарим аймагуудта энэ асуудал үшөө шиидхэгдэхэ янзагүй байһаар. Олонхи һургуулинуудта һурагшад эдеэ хоолоор муугаар хангагдана. 320 дунда, найман жэлэй һургуулинуудай 124-ниинь өөрын столовогүй. Үхибүүдые һургуулидань абаашаха, асарха асуудал үшөө хүсэд шиидхэгдээгүй. Эдэ бүгэдые шиидхэлгэ мүнөө сагай шухала асуудалнуудай нэгэн болоно. Энэ хэрэгтэ манай партии, Совет правительство үдэр бүриин анхарал хандуулжа, бодото дээрэнь бэелүүлхые найдана ха юм. Тиигэбэл, ажаһуудалай талаар хото хүдөө хоёрой хоорондохи илгаа тэгшэрүүлэгдэжэ, хүүгэдэймнай жаргалта ерээдүй сүм хангагдаха бшуу.

Малшадай ажаһуудалай, соёлой эрилтэ хэрэглэмжые гүйсэд һайнаар хангаха арга боломжо жэл бүри ургана. Клуб, библиотекэ, кино түхеэрэлгэ, эмнэлгын пункт гэхэ мэтэ хүдөө нютагуудта олошорно. Энэ талаар Загарайн, Улаан-Үдын болон бусад аймагуудта гэмгүй байдал үзэгдэнэ. Тиигэжэ Загарайн аймагай 52 һуурин нютагуудай 43-ниинь ажаһуудалай хэрэгсэлээр хүсэд хангагдана. Ажаһуудалай хэрэглэмжые хангагшад неделидээ таба дахин хүдөө гаража, 12 маршрудаар ябажа, хүн зоной, илангаяа малшадай магтаал һайшаалда хүртэжэ байдаг. Энэ шухала ажал хүдэлмэри тус аймагта жэлһээ жэлдэ һайжарна.

Гэбэшье зарим аймагуудта эмхидхэлэй хүдэлмэри муугаар ябуулагдана, тиимэһээ хараа түсэб дүүргэгдэнэгүй. Жэшээнь, Мухар-Шэбэрэй, Зэдын, Бэшүүрэй, Яруунын, Хоринн, Прибайкалиин аймагуудта илангаяа муу байдал үзэгдэнэ. Иимэ байдалтай тэсэжэ лашье болохогүй. Бэшүүрэй аймагай 11 томо ажахыда 45 һуурин нютагууд оролсоно. Мүүнь юуб гэхэдэ, хүн зоной ажаһуудалай эрилтэ хэрэглэмжые хангаха комбинат гү, али мастерской нэгэшье ажахыдань үгы. Иимэ байдалтай саашадаа эбсэжэ болохогүй. Хүн зоной ажаһуудалай эрилтэ хэрэглэмжые хангадаг министерство, аймсоведэй гүйсэдкомууд шиидхэхы хэмжээ абажа, дутагдалнуудаа усадхаха ёһотой.

Малшадай ажал хүдэлмэри худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэдһөө мүн баһа дулдыдана. Ямар отара, гүүртэдэ саг үргэлжэ автолавка ошожо, тон хэрэгтэй зүйлнүүдые наймаалдаг бэ, тэндэхи малшад урма зоригтойгоор хүдэлжэ, ажалдаа заабол амжалта түйлаһан байдаг. Энэ талаар һүүлэй жэлнүүдтэ нилээд һайшаалтай юумэн хэгдээ. Буркоопсоюзай зуу гаран автолавка холын хүдөө отара, гүүртэнүүдээр саг үргэлжэ ябажа, тон хэрэгтэй юумэ наймаалжа байдаг. Олонхи жолоошод наймаалагшад ажалдаа үнэн сэдьхэлһээ хандажа, малшадай эрилтые хүсэд һайнаар хангахые оролдоно. Бултадаа иигэжэ ябадаг һаа, бүришье һайн байха бэлэй.

Гэхэтэй хамта, зарим аймагуудта эдеэ хоол, жэшээнь, хилээмэн, саахар, кондитерскэ зүйлнүүд таһалдажа асарагдана. Дулаан хубсаһа, жэшээнь, малгай, бээлэй, гутал малшад саг дарыдаа худалдажа абаха аргагүй байдаг. Эндэ гансашье наймаалагшад зэмэтэй бэшэ, хубсаһа хунар оёдог предприятинуудай зэмэ мүн баһа бии гэшэ. Нютагай промышленностиин министерствын мэдэлэй Кировэй нэрэмжэтэ завод малшадта тон хэрэгтэй түмэр амһартануудые хүсэд гаргажа шаданагүй. Тиихэдэ макарон болон талханай бусад зүйлнүүд малшадта саг болзортоо эльгээгдэнэгүй. Малшад тааруу зохид мебель абаха хүсэлтэй аад, тэрэ мебельнай магазинда байдаггүй.

Республикын худалдаа наймаанай министерство, Буркоопсоюзай правлени энэ талаар шиидхэхы хэмжээ абажа, мэдэлдэнь байһан предприяти болон эмхинүүдэй ажал шалгажа, хинажа байха болоно.

Малшадай бэеын элүүрые сахилга һүүлэй үедэ һайжараа, энэ хүдэлмэри эмхи гүримтайгаар ябуулагдана гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэнэ. Олонхи аймагуудта нүүдэл амбулатори эмхидхэгдэжэ, отара, гүүртэнүүдээр ходо ябажа, малшадта хэрэгтэй туһаламжа хүргэжэ байдаг. Тэрэшэлэн республиканскэ больницаһаа бүлэг эмшэлэгшэд хүдөө гаража, туһаламжа хүргэнэ.

Гэбэшье зарим аймагуудай медицинын хүдэлмэрилэгшэд фермэ, отарануудта хаа ганса ошоно. Илангаяа муу байдал Баргажанай, Улаан-Үдын, Хяагтын аймагуудта үзэгдэнэ. Иимэ байдалтай эбсэжэ болохо-

Зублөөнэй зал соо.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

ЭЛИДХЭЛ ТУШАА ХЭЛЭҺЭН ХҮНҮҮДЭЙ ҮГЭНҮҮДҺЭЭ

Д. Ю. ЦЫБИНЖАПОВ — Зэдын аймагай «Мир» колхозой түрүүлэгшэ:

— Манай колхоз юһэдэхи табан жэлэй туршада поошо абалгые 47 процентээр, мал ажалай продукнуудые — 27 процентээр ехэ болгохо түсэбтэй. Ажахын бусадшье һалбаринуудаар хэхэ юумэмнай ехэ. Эдэ зорилгонууд, элидхэл соо тэмдэглэһэнэй ёһоор, имагтал мэргэжэлтэдэй хүсөөр бэелүүлэгдэхэнь мэдээжэ. Олон хонишод, һаалишад, үхэршэд, механизаторнууд хэрэгтэй болохо байна. Тэдэниие хаанаһаа олохоб? Ондоо тээһээ хүлеэхэ найдалгүй. Тиимэһээ бидэ колхозойнгоо гэшүүдые зүбөөр хэрэглэхэ гэжэ шиидэнхэйбди. Энэ хүдэлмэри үнихэнэй эхилэнхэй. Ажалшадые гэрэй, үмсын ажалһаа сүлөөлхэ, тэдэнэй ажаһуудалай эрилтэнүүдые түргэн саг соо, һайнаар хангаха, үхибүүдээ хүмүүжүүлхэ хэрэгтэнь туһалха... Эдэ бүгэдэ, мүн бусад хүдэлмэри ябуулаад байхада, хүнүүдэй ажал хүдэлмэридөө һаналаа табиха арга боломжо ехэ болодог байна.

Жэшээ болгон, манай колхоздохи хүүгэдэй яслиин, саадай хүдэлмэри абажа харая. Ясли-саадта хамта 200 шахуу үхибүүд ябадаг. Тэдэнэймнай олонхинь малшадай 30 гаран үхибүүд саадта һүни үдэргүй байрланхай. Эдэмнай гол түлэб холын малшадай үхибүүд. Долоон хоногой нэгэ сүүдхые үхибүүдтэеэ үнгэргэхэ арга түрэлхидтэ олгогдодог. Ясли, саадта үхибүүдээ үгэхэ, бүхэли сүүдхээр тэндэ байлгаха дурагүй хүнүүд яһала олон аад, мүнөө үсөөн боложо байнхай. Юундэб гэхэдэ, ясли, саадта хүүгэдэйнгээ һайнаар харууһалагдахадань, һайнаар эдеэлхэдэнь, дүрбэн тэгшээр хүмүүжүүлэгдэхэдэнь түрэлхид һанаагаа зобохёо болино бшуу. Манай правлени колхозойнгоо ясли, саадай хүдэлмэриие городой, жэшээнь, Улаан-Үдын эрхим ясли, саадай хүдэлмэридэ адляар табиха, эмхидхэхэ хэрэгтэ онсо анхаралаа хандуулна. Колхознигуудаймнай үхибүүд городойхидһоо дутуугүй хүмүүжүүлгэ абажа, һургуулида ороходо ёһотой гэжэ һайн мэдэнэбди.

Иимээр ажалшадай ажаһуудалай бусадшье эрилтэнүүд хангагдаха ёһотой. Тиигэжэ шадаад байбалнай хүдэлхэ хүнүүд хододоо байха, тэдэнэр бүхы һанал бодолоо ажалдаа үгэхэ, ехэ үрэ түйлаха аргатай байха.

С. С. ДМИТРИЕВ — Буряадай АССР-эй гэгээрэлэй министр:

— Тусхай хэлэһэн ажаглалтын ёһоор, ясли болон саадуудта ябаһан үхибүүд гэшэ һургуулида ороходо ясли болон саадта ябаагүй үхибүүдһээ үлүү бэлэдхэлтэй байдаг, тиимэһээ һайнаар һурадаг. Тиихэдэ хүдөөгэй үхибүүд городой үхибүүдтэ орходоо мүн лэ һулашаг бэлэдхэлтэй байдаг гэжэ элирүүлэгдэнхэй. Энэ юун дээрэһээ болоноб, гэхэдэ, хүдөөгэй үхибүүдэй түрэлхид тэдэнэй хүмүүжүүлгээр саг үргэлжэ һайнаар оролдохо сүлөөгүй байна, ясли-саадууд үсөөн, зарим газарта үгы байдаг. Гол түлэб тэдэ хүгшэн эжын, үбгэн абын хажууда үндыхэеэ һанана. Тус асуудал мүнөө һургуулинуудай һуралсалай шэнэ дүримдэ орожо байһан үедэ шиидхэгдэнгүй үлэхэ ёһогүй. Энээниие шиидхэхын тула колхоз болон совхозуудай түбүүдтэ мүнөө үе сагай эрхим түхеэрэлгэнүүдтэй, хүмүүжүүлэгшэдтэй ясли, саадууд баригдан нээгдэжэ, тэндэ илангаяа малшадай (центрэй хүн зон хүүгэдээ хүмүүжүүлхэ аргаар ехэ) үхибүүд байлгагдаха ёһотой.

Теэд энэ шухала хүдэлмэри республика доторнай айхабтар муугаар ябуулагдана. Колхоз, совхозуудтахи һургуулида ороходо 19 мянган үхибүүдэй 4 мянганиинь лэ ясли, саадта ябана гэшэ. Тус хэрэгтэ ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд илангаяа анхаралтайгаар хандаха ёһотой. Ясли, саадта түбһэн хүниие хүдэлгэжэ болохогүй, тэндэ тусхай мэргэжэлтэй хүнүүд хүдэлхэ ёһотой. Тиимэ хүнүүдые өөһэдынгөө колхозниигуудай дундаһаа бэлдээ һаа, һайн байна. Теэд Улаан-Үдын багшанарай училищада һурахаяа ерэгшэдэй дунда колхоз, совхозой хүтэлбэриин үнэмшэлгэтэй хүнүүд оройдоо үгы шахуу байдаг. Үни болонгүй ясли, саадууд олон боложо эхилхэ, тиихэдэнь тэндэ хүдэлхэ хүнүүд олдохогүй жэшээтэй болохо. Энэ сошордолтой асуудалые зүбөөр шиидхэхэдээ, ерээдүй үетэнөө зүбөөр хүмүүжүүлхэ хэрэгэйнгээ үндэһэ һуури табинабди гэжэ мэдэхэ хэрэгтэй.

Т. Е. ОЛЕЙНИКОВ — Мухар-Шэбэрэй аймагай «Эрдэм» совхозой директор:

— Энэ суглаан дээрэ малшадай ажаһуудалай эрилтэ хангалгые һайжаруулха тухай тон шухала асуудал зүбшэн хэлсэгдэжэ байна. Минии һанахада, соёлой хоёр жэлэй доботолго, һуурин тосхоноо болбосон түхэлтэй болгохо ажал хүдөөгэй гүүртэнүүд, фермэнүүд, полевой станууд болон культбазанууднаа эхилхэ ёһотой байгаа. Тэндэхи байдалые колхоз, совхозой түбтэхидэ орходоо, городойхидһоо дутуугүй болгобол-най, мал ажалда хүдэлхэ хүнүүд олдожо үгэнгүй байхаа болихо һэн.

Би эдэ бодолнуудые юундэ хэлэнэбиб гэхэдэ, мал ажал дээрэ мүнөө үедэ ехэ хубилалтанууд боложо байна. Промышленна үндэһэтэйгөөр фермэнүүдээ барижа эхилээбди, тэндэхи ажалаа мүнөө үе сагай эрдэм наукын эрилтын ёһоор эмхидхэжэ захалаабди, тэндэхи олонхи ажал онһожоруулагдана, электрын хүсөөр хэгдэнэ. Эдэ бүгэдые эрдэм номтой хүнүүд имагтал хэхэ ха юм даа. Тиимэ зомнай, хэнэйшье мэдэһээр, залуушуул. Теэд имагтал залуушуул фермэ, отара дээрэ хүдэлхэеэ ошожо үгэдэггүй байна. Юундэб гэхэдэ, тэндэ ажаһуудалай али болохо хангалта муу, сүлөө сагаа бэедээ туһатайгаар үнгэргэхэ арга үгы. Манай совхоз 400 үнеэдэй байха мал ажалай комплекс барижа байгаа юм. Энэмнай оньһон техникын, эрдэм наукын үндэһөөр хүдэлхэ.

Р. С. БАДМАЕВ — Сэлэнгын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ:

— Хори гаран жэл түрүүлэгшээр хүдэлхэ үе соогоо малшадаар түгэс хангагданбди, шэнэ эмхидхэгдэһэн гүүртэ, отарануудта хэниие хүдэлхынь эльгээхэбибди гэжэ һанаагаа зобонгүй ябажа үзөөгүйб. Хододоо хүн дуталдаа, саашадаашье дуталдажал байха хэбэртэй. Энэ асуудалые малшадай ажаһуудал һайжаруулжал шиидхээгүйдэ аргагүй.

Һүүлэй жэлнүүдтэ манай колхозой гэшүүд һайнаар һуудаг болоол даа. Булта шахуу шэнэ гэрнүүдые барижа ороо, колхозоймнай центртэ Соёлой ордон, больница, дунда һургуули, һайн магазинууд хүдэлнэ. Зон телевизор харана, хубсаһа угаадаг машина олошороо, үмсэдөө мотоциклтай айлнууд захаһаа, автомашинатайшье хүнүүд бии. Иимэ байдал, сэхынь хэлэхэдэ, хүдөөгэймнай малшадай хүдэлдэг газарнуудта үгы шахуул даа. Энэ дутагдалаа усадхахын зорилготойгоор бидэ һүүлэй үедэ фермэнүүд, гүүртэ болон отарануудайнгаа байдаг газарнуудта ехэ барилга эхилээбди. Бидэнэй тоолоһоной ёһоор, 120 шэнэ гэр малшадта баригдаха зэргэтэй. Тэрээнһээ гадна, центртэе үшөө нэгэ шэнэ ясли, саад типовой проектээр барижа эхилбэбди. Тэндэ бүхэли сүүдхэдэ үхибүүд байха юм. Иимэ ясли-саадууд лэ малшадай сүлөө сагые алмаха байна гэжэ бидэ мүнөө хүдэлдэг саадайнгаа (эндэмнай малшадай 30 үхибүүд саг үргэлжэ байдаг) дүршэл дээрэһээ мэдээбди.

Тус суглаан дээрэ шухала асуудалай зүбшэн хэлсэгдэһэнтэй дашарамдуулан, би хүдөөгэй нютагуудта таарамаар проектнүүдые (хүүгэдэй ясли, саадуудай, хүн зоной хэрэглэмжэ хангаха комбинадуудай, интернадай гэхэ мэтэ) зохёохо тон шухала болоо гэжэ мэдүүлхые хүсэнэб. Гадна барилгын эмхинүүд үе сагай эрилтэдэ хүрэмөөр хүдэлдэг болоодүй, хододоо удаардаг байна.

К. Д. ДАГБАЕВ — КПСС-эй Хурамхаанай райкомой нэгэдэхи секретарь:

— Манай партиин XXIV съезд ажалшадай, бүхы хүн зоной ажаһуудал һайжаруулха талаар нилээд ехэ ажал хэрэгүүдые хараалаа гэшэ ааб даа. Энэ зорилго гол түлэб юһэдэхи табан жэлэй туршада бэелүүлэгдэхэ ёһотой. Манай Хурамхаанай партийна организаци КПСС-эй энэ хараа шугамые бүхы ажал хүдэлмэриингөө гол шэглэл болгонхой гэшэ. Аймагайнгаа хүн зоной ажаһуудалай али бүхы хэрэглэмжэ, илангаяа ниитын мал харууһалжа ябаһан зоной эрилтэ саг соонь хангаха асуудалаар партиин райкомой пленум зарлагдажа, ехэ хөөрэлдөөн болоо һэн. Тэрээн дээрэ нютагай партийна организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд үгэ хэлэхэдээ, мүнөө суглаан дээрэ хэлсэгдэгшэ асуудалыемнай зайлашагүй, ойрын сагта бэелүүлэгдэхэ ёһотой хэрэг гэжэ тэмдэглээ һэн. Тэрэ тон зүб. Энээнһээ гадна, колхоз, совхозуудайнгаа ажалшадай ажаһуудалай эрилтэ хангаха хүдэлмэриие зүбөөр хүтэлбэрилхэ, шухала асуудалнуудыень саг соонь шиидхэхэ талаар партийна эхин организацинууд хэмжээнүүдые дары абаха ёһотой гэгдээ һэн. Тиигэжэ һүүлэй үедэ аймагта ажалшадай, илангаяа малшадай ажаһуудал һайжаруулха хэрэг нилээд һэргээгдээ. Колхоз, совхозууд, ехэ һууринууд 30-аад хүүгэдэй байха ясли-саадуудтай гол түлэб болоо. Мүнөө зуугаад, зуу гаран үхибүүдэй байха ясли, саадуудай һайн гэрнүүдые бүхы хэрэгтэй түхеэрэлгэнүүдтэйнь хүсэдөөр барихын тула хүдэлмэри эхилбэ.

Энээнһээ гадна интернадуудые олон болгожо, тэндэ малшадай хүүгэдые олоор байлгаха, һайнаар хүмүүжүүлхэ хэмжээнүүд абтана. Тус хэрэгтэ нэгэ шиидхэхээр асуудал бии. Юуб гэхэдэ, мал ажалда хүдэлжэ ябаһан нэгэ айлай хэдэн үхибүүд интернадта байжа һурадаг. Тиихэдэнь үхибүүд бүхэнэйнгөө түлөө 20-ёод түхэриг түлэхэдэнь, салингайнь эхэнхи хубинь ябашададаг байна. Тэрэл айлтай нэгэ фермэдэ хүдэлжэ байһан айлай нэгэ үхибүүн интернадта ябана гэлэе. Тэрэ айл гансал үхибүүнэйнгээ түлөө мүнгэ түлөөд, гэртээ эхэнхи салингаа абана. Тиигэжэ олон хүүгэдтэй айлһаа һурагүй һайнаар ажаһууха аргатай болодог. Энээниие тэнсүүлхын тула олон үхибүүдые нэгэ доро интернадта байлгадаг малша айлай хүүгэдэйнгээ түлөө түлэдэг мүнгые баһа гаһа хэмжээнэй болгоогүйдэ аргагүй гэжэ һанагдана. Мүн мал ажалда хүдэлхэ дуратай зониие олошоруулхын тула тэндэхи байдалыень һайжаруулхаһаа гадна, урмашуулгын үшөөшье шухала хэмжээнүүдые нэмэжэ абаа һаа, һайн байгаа.

В. У. ДАРХАНОВ — Яруунын аймагай «Комсомольский» совхозой директор:

— Мал ажал дээрэ хүдэлдэг зоной үхибүүдые ясли, сад, интернадта байлгаха шухала. Зүгөөр тэдэнэй өөһэдөө һайнаар амарха, сүлөө сагаа бэедээ туһатайгаар үнгэргэхэ, эрдэмээ дээшэлүүлхэ арга боломжонуудые ехэ болгохо мүн лэ шухала гэшэ. Мүнөөнэймнай хүнэй эрилтэ ондоохон болонхой. Жэшээнь, манай совхоздо мал ажал дээрэ дунда ба дээдэ һургуулитай 55 хүн ажаллана. Тэдэмнай ухаан бодол, болбосоролойнгоо талаар городойхидһоо дутуугүй хүнүүд ха юм даа. Тэдэндэ бидэ сүлөө сагаа бэедээ туһатайгаар үнгэргэхэ арга олгохын түлөө хэмжээнүүдые абажа байнхайбди.

Совхоздомнай шэнэ һайн пекарни баригдаа, тиигэжэ хүнүүд гурилаар баригдадаг элдэб эдеэ өөһэдөө түхеэрхээ болёо. Полевой стануудтамнай хүдэлмэришэдэй элүүрые хамгаалха профилактори, бани, душ хүдэлнэ. Энэ ушар ажалшадай мүн лэ ехэхэн сагые алмадаг. Иимэ пунктнуудые фермэ бүхэндөө нээхэмнай. Гадна совхоз амаралтын гэртэй. Тэндэ гол түлэб малшадаа амаруулдагбди. Малшад гүрэнэй түбэй курортнуудта ошохо аргатай юм. Тэдэнэй путевкынь сэнгэй зарим хубиие совхоз бэе дээрээ абана. Харин нютагай курортнуудта амарха дуратайшуулда путевконуудые абажа ябуулдаг.

Энээнһээ гадна ажалшадай сүлөө сагые арьбалхын тула фермэ, отарануудтахи улаан булангуудые ургадхэхэмнай. Тэндэхи библиотекэнүүдые һайн, хэрэгтэй номуудаар хангахабди.

Л. М. МАДЫЕВА — Буряадай АССР-эй элүүрые хамгаалгын министр:

— Ажалшадай элүүрые хамгаалха хэрэгтэ манай гүрэнэй онсо анхаралаа хандуулдагынь мэдээжэ. Гэхэтэй хамта республикынгаа малшадай элүүрые хамгаалха хэрэгые һайжаруулха талаар үшөөл хэгдэхэ ажал бии. Энээнһээ урагша хэгдэһэн, хэгдэжэ байгаа хүдэлмэри тухай ехэ дурдангүй, мүнөө гол түлэб хүтэлбэрилэгшэдэй эндэ суглараһантай дашарамдуулан, хүдөөдэ ушардаг шиидхэгдэхээр болоһон нэгэ хэды асуудалнуудые танай анхаралда хандуулхам.

Ушар юуб гэхэдэ, республиканскэ больницын нүүдэл амбулатори тусгаар уридшалан соносхогдоһон үдэр аймагай центр ерэдэг. Тэрэнэй үзэхэ

Республикын засагай дээдын зургаануудта

ХУУЛИТА ЭРХЭЕЭ ЗҮБӨӨР ХЭРЭГЛЭХЭ

...малшадай депутадуудай, ...онно. городской Советүүдэй хүдэлмэрие hайжаруулха ...ханүүд тухай» КПСС-эй ...тай тогтоолые Хяагта хо... городской Советэй хэр... бэелүүлжэ байhые ...Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет хаража ... Гүйсэдкомойнь түрүү... С. П. Климовэй элид... шагнагдаhан, горсоведэй ... хүдэлмэри зүбшэн хэл... байна.

...Хяагтын горсовет hүүлэй ...нүүдтэ ажал хүдэлмэриеэ ...жаруулаа. Городойнгоо ... хүтэлхэ, хүн зонойн... ажаhуудалай эрилтэнүү... хангаха, городоо болбосон ...тэй болгохо талаар яhала ... хүдэлмэри ябуулаа гэжэ ...бликын Министрнүүдэй Совет тэмдэглэбэ. Буряадай АССР-эй 50 жэлэй ойе эрхим бэлэгүүдээр городойнгоо ажалшадай угтахын тула депутадуудынь ехэ хүдэлмэри ябуулдаг байна. Горсовет хуулиар олгогдоhон эрхэеэ зүбөөр хэрэглэн, үйлэдбэридэ үрэ ехэтэйгээр нүлөөлдэг болоо. Хүн зоной ажаhуудалай али бүхы эрилтэнүүдые хангаха асуудалнууд горсоведэй гүйсэдкомой, сагүргэлжын комиссинуудай анхарал доро ходоо байдаг, түргэн болзортэ хэмжээн абтадаг байна.

Эдэ бүгэдэ амжалтын хажуугаар горсоведэй хүдэлмэридэ горитойхон дутуу дунданууд элирүүлэгдээ. Хуулиар олгогдоhон эрхэеэ үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ талаар хэмжээ hулаар ябуулна гэжэ Министрнүүдэй Совет зааба. Энээнhээнь боложо горсовет ажахынуудай үйлэдбэридэ халирхайгаар хабаададаг байна. Жэшээнь, 1972 ондо Хяагтын ээрэлгэнэхэлгын фабрика, хүн зоной ажаhуудалай эрилтэ хангаха комбинат ...элэйнгээ түсэбүүдые дүүргээгүй. Эдэнэй муугаар хүдэлжэ байhаниинь горсоведтэ мэдэгдэжэ байбашье, шухала хэмжээнүүдые абаха талаар тэрэ ажал ябуулаагүй байна. Иимэшүү муугаар городтохи тоhоной, хилээмэнэй заводууд, барилгын организацинууд хүдэлдэг байгаа. Гадна эмхи зургаанууд болон предприятинуудай түсэбоо дүүргэхэ, hайнаар ажаллаха талые горсовет сагүргэлжынгөө хиналта доро абанагүй, шалганагүй. Иимэ хангалтагүй хүдэлмэриhээ боложо, 1972 ондо Хяагта хотые болбосон түхэлтэй болгохо талаар хүдэлмэриин түсэб дүүргэгдээгүй байна.

Эдэ бүгэдэ дутуу дундануудаа усадхахын тула Хяагтын горсовет түбхын түрүүн гүйсэдкомойнгоо, сагүргэлжын комиссинуудай, таhагуудайнгаа ба депутадуудайнгаа, бүхы эдэбхитэдэйнгээ хүдэлмэрие hайжаруулха, хуулиар олгогдоhон эрхэеэ үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ ёhотой гэжэ Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет заагаад, саашадаа үе сагай эрилтэдэ хүрэмөөр хүдэлхэ таладань туhатай тогтоол абаба.

ПЕДАГОГИКЫН ЭРДЭМЭЙ УНИВЕРСИТЕДҮҮД

Түрэлхидтэ зорюулагдаhан педагогическа эрдэмэй университедүүд Улаан-Үдын аймагай дунда hургуулинуудта байгуулагданхай.

Ивалгын дунда hургуулиин дэргэдэхи университет амжалтатайгаар ажаллажа байна. hуралсалай энэ жэлдэ тус университедтэ иимэнүүд темэнүүдээр лекци уншагдаа: «Үхибүүдые хүмүүжүүлгэдэ ниитын ба гэр бүлын анхарал хандуулха хэрэгтэй», «СССР-тэ арадай гэгээрэлэй хүгжэлтын 50 жэл», «Үхибүүдые хүмүүжүүлгэдэ номой аша туhа», «Гэр бүлэ ба hургуули» гэhэн журнал түрэлхидтэ университет болоно», «Үхибүүдые хүмүүжүүлгэ олоннитын ба гэр бүлын хэрэг». Эдэ лекцинүүдые багшанар Батоев, Брянский, Сойко, Шишмарёва ба эхин hургуулиин завуч Красовская гэгшэд уншаа.

Лекци бүхэнэй hүүлээр кино харуулагдадаг. Оронгын дунда hургуулиин дэргэдэхи университет баhал муу бэшээр ажаллана. hургуулиин директор М. С. Мункуев түрүүтэй багшанар үхибүүдые хүмүүжүүлгэ тухай нилээд олохон лекци уншаа. Элидхэлнүүдэйнь hонирхолтой байдаг ушарhаа түрэлхид олоороо, суглардаг байха юм.

Зүгөөр зарим нютагуудта педагогическа эрдэмэй университедэй ажал hайнаар ябуулагданагүй. Жэшээнь, Тарбагатайн дунда hургуулиин университедэйнь лекцинүүдтэ түрэлхид үсөөн ябана. Гильбэрын дунда hургуулида мүнөө хүрэтэр университет нээгдээгүй байhаар.

Ф. СТЕПАНОВ,
АймОНО-гой методист.

Танииe ямараар ханганаб?

МАЛШАДАЙ ЗАХИЛ ДҮҮРГЭХЭ ХЭРЭГТЭЙ

...нүүдэл наймаагаар малшадые хангаха хэрэг манай ... үргэлжын анхарал доро ... Мүнөө үхэр, хониной ...ябалгын түлэг дундаа ябажа ...байhан үедэ, энэ асуудал шухала байhан зан... Тиимэ тула манай рай... автолавкануудай дунда ...рс соносхогдонхой. hай... наймаа хэжэ шалгараг... хоёр мүнгэн шан ба... гдаха юм. Энэ конкур... дүн апрелиин 10-да гара... ...оошье конкурсын нүлөө ... харагдажа захаланхай. ...автолавкымнай наймаалаг... урдаа табигдаhан зорил... бэелүүлхын түлөө үдэрhөө ... оролдолго гаргажа, муу ... үрэ дүн туйлана. Ян... hара соо нүүдэл наймаа ... түсэб 103 процент дүү... түсэбhөө гадуур 1900 ...гэй эд бараан наймаа... Энэ хугасаа соо мал... ...й захяа бэелүүлэгдэжэ, ... холодильник худалдагдаа. ...най райпогой зургаан ...лавка аймагайнгаа малшадай нүүдэл наймаанай эрилтые хангахын тула малшадай 243 байрые толгой тоолон ябажа гарадаг байна. Тиихэ зуураа автолавканууд валенка, үбэлэй дулаан дотор үмдэ, самса, кирзовэ болоод резиновэ сабхинууд, талха, сай, зуруул, саахар, сушка наймаална. hайн джемпер, рейтуза гэхэ мэтэ хомор эд малшадта хубаариингаа хүртэсөөр худалдагдана.

Малшадай захяае дүүргэлтэ болгон, hүүлэй үедэ хэдэн телевизор, оро, шкаф, бусад бараан, автолавкаар малшадта хүргэгдөө.

Манда hайнаар хүдэлдэг наймаалагшад олон. Эндэ мүнөө Александр Иванович Пинтаев, Николай Владимирович Голубаев хоёр тухай хэлэлтэй. Түрүүшынхинь наhатай, хуушанай наймаалагша, «Чисаанын» совхозой малшадые хангана.

Автолавкын ажалда үшөө дутуу дунда зүйлнүүд дайралдадаг гээшэ. Жэшээнь, гурил худалдахадаа нэгэндэ мэшээгээр үгэжэрхихэ, тиихэдэ бэшэндэнь хүртэхэгүй. Шухала, хомор эд бараан заримдаа малшанда хүрэнгүй, дүтын танилнуудаар тарашадаг. Теэд иимэ зүйлнүүд А. И. Пинтаевай хүдэлмэридэ үгы юм. Гурил, хүрпээ гэхэ мэтые А. Пинтаев гэртээ бага мэшээгүүд соогуур хэжэ бэлдэhэн хойноо гүүртэ, отаранuудта гарадаг заншалтай. Тиимэ тула «Чисаанын» совхозой малшад автолавкынгаа ерэхые хүлеэжэ ядан байдаг.

Залуу наймаалагша Н. В. Голубаев «Октябриин 50 жэл» совхозой малшадые хангаха зуураа, ойрын саг соо хонишод, үхэршэдэй дунда хүндэтэй боложо шадаа. Н. Голубаевай ахамад хүдэлмэрилэгшэ А. Пинтаевайнгаа наймаанай дүй дүршэлые шудалжа, тэрэнээ ажалдаа хэрэглэhэнэй ашатуhа эндэ харагдана. Н. Голубаев маршрудhаа хазагайрдаггүй, графигаа сахидаг, хүргэгдэхэ ёhотой эд бараа, эдеэ хоол малшадта абаашажа үгэдэг байна.

Райпогоймнай автолавканууд апрель hара гаратар үшөө hайн үрэ дүнгүүдые харуулха бээз гэжэ найдагдана.

Ю. ВАСИЛЬЕВ,
Хэжэнгын аймагай райпогой правлениин түрүүлэгшэ.

Конаковай фаянсын заводто олон зүйлэй продукци — элдэб янзын вазанууд, сервизүүд, амhартанууд, ниитын эдеэ хоолой предприятинуудта хэрэглэгдэхэ амhарта бүтээн гаргагдана.

Конаковай завод баян түүхэтэй юм. Тэрэнэй бии болоhон сагhаа хойшо 160 жэл үнгэрөө. Совет засагай жэлнүүдэй туршада энэ предприяти танигдахаа болитороо шэнэдхэн хубилгагдаа. Автомат линиинүүдээр, мүнөөнэй техникээр хангагдаhан шэнэ цехүүд ашаглалгада оронхой, үндэр бүтээсэтэй пеэшэнүүд баригданхай. Завод энэ hалбариин эгээ томо предприяти болоно.

Шаажан ба бусад нарин гоё амhарта үйлэдбэрилгөөр Советскэ союз дэлхэй дээрэ түрүү hууринуудай нэгые эзэлнэ. Түсэбтэ табан жэлэй туршада 12 шэнэ завод бодхоогдохо, 18 хуушан завод hэльбэн зохёогдохо юм. 1975 ондо 1 миллиард 140 миллион гэхэ гү, али 1970 онойхидо орходоо хоёр дахин олон амhарта бүтээн гаргагдаха.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: табаг хэблэдэг участогта заводой түрүү хүдэлмэрилэгшэ Надежда Варасова ажаллана.

АПН-эй фото.

Шаажан хэдэн миллион амhарта

Танииe ямараар ханганаб?

ЭДИР ХАТАРШАД ЭНДЭ hУРАДАГ

...н доторнай хореографиин оройдоол 17 училищи ... Тэдэнэй нэгэниинь манай республикын ниислэл хото Улаан-Үдэдэ түбхинэнхэй. ...училищи нээгдэhээр 12 ... боложо байна. Энэ хугасаа соо бэлигтэй нилээд олон ..., басагад хатар тан... харгы зам оложо гараа. ... Сибириин, Алас-Дурна ... область, хизаарнууд... ород, буряад, якут, манай ... hурадаг юм. Дунда hургуулиин 3-дахи класс ...hэн үхибүүдые тусхай ... шэлэжэ абадаг. Энэ училищида үхибүүд 8 жэлэй ... соо классическа хатар, ... хатар, театрай түүхэ, ... түүхэ, артистын мэр..., фехтовани болон бусад эрдэм шудалдаг.

... hүүлэй дүрбэн жэл соо ... манай училищи дүүр... гараа, — гэжэ училищиин директор Александр ...тинович Дырхеев хөөрэнэ. — Зариманиинь эндээ, опер ба баледэй театртэ ажаллажа байна. Театрай ...ын хахадhаа ехэнь манай hургуули дүүргэгшэд. Нүгөөдүүлынь Эрхүүгэй музыкальна комедиин театртэ, Казань, Якутск, Свердловск, Алма-Ата хотонуудта ажаллажа байнад.

Үнгэрэгшэ зунай июнь hара... училищиин hурагшад ...инград хотодо үнгэргэгдэhэн «Сагаан hүнинүүд» гэhэн ... хабаадалсан, 1-дэ ... диплодоор шагнагдаа юм. Мүн hүүлэй ...нүүдтэ тус училищиинхид Москва, Ленинград, Ереван, Киев, Якутск, Уфа, Красноярск хотонуудаар концертнүүдые харуулан, амжалтатай ябажа ерээ.

— Эрхим hурагшад манайда олон. Нэрлэн хэлэхэ болоо hаа арбадахи классай hурагшад Таня Дудеева, Света Хилтухина, зургаадахи классай hурагшад Марина Бугрова, Лариса Федотова болон бусад, — гээд Александр Константинович хөөрэнэ.

Училищи дүүргэгшэдэй зариман мүнөө опера ба баледэй театртэ хүдэлхынгөө хажуугаар түрэл училищидаа багшална. Жэшээнь, А. Павленко, Ю. Муруев болон бусад нэгэ нэгэ класс даажа абан, уран хатарай эди шэди hурагшадта заажа байнхай. Мүн тус училищи дүүргэhэн Эржена Ильина Ленинград хотодо баледэй дээдэ hургуулида hуража байна. Тэрэ hургуулияа энэ жэлдэ дүүргээд, түрэл училищидаа багшалхаяа ерэхэ юм.

Хореографиин училищинуудай хоорондо үнгэргэгдэhэн бүхэсоюзна харалган дээрэ шалгарагшад Кремльдэхи Съезднүүдэй ордон соо болоhон концертдэ хабаадалсаа бэлэй. Манайшье училищиин hурагшад тэдэнэй тоодо оролсоhон байха юм.

Училищиин hурагшад опера ба баледэй театртэ балет табилгада хабаадалсадаг. Жэшээнь, «Газарай хүбүүн» гэhэн баледтэ олон hурагшад оролсоо, мүн «Гаянэ» табилгада 40 хүн хабаадалсаhан байна.

Эдир хатаршад саг үргэлжэ сэрэгэй частьнуудта, хүдөө тосхонуудта, хотын hургуулинуудта айлшаар ошон, концерт харуулдаг юм. Мүнөө үедэ тэдэнэр республикынгаа байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойе угтуулан ехэ концерт бэлэдхэжэ байнхай.

hаяхана Свердловскын киностудиин хүдэлмэришэд тус училищида ерэжэ, «Классическа хатар» гэhэн кинодо эдир хатаршадые буулгажа абаа.

Б. БАТОЕВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Эдир хатаршад хэшээлэй үедэ. 2. Училищи дүүргэhэн Ю. Муруев Е. Самбуева хоёр опера ба баледэй театрай сценэ дээрэ.

В. ГАУЧЕНОВЭЙ фото.

ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО — ХИЛЫН ГААНАhАА

БЕРЛИН

Амгалан байдалай, социализмын хэрэг сахин хамгаална

ТАСС

Советскэ Союзай ба социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай залан сэхэ, мэргэн политика бэелүүлhэнэй ашаар уласхоорондын оршом соо болоhон hайн, ехэ хубилалтанууд Варшавска договорой зэбсэгтэ хүсэнүүдэй түгэлдэр, дайшалхы бэлэдхэлтэй байhанай үрэ дүн болоно гээд ГДР-эй национальна оборонын министр, армиин генерал Г. Гофман, ГДР-эй Арадай национальна армиин байгуулагдаhаар 17 жэлэй ойтой дашарамдуулан бэшэнэ.

Социалис арадуудай сэрэгэй хүсэ шадал Вьетнамда американ эзэрхэг түримхэйшүүлэй илагдаhанай, Дүтын Зүүн зүгтэ Израилиин эзэрхэг түримхэй түсэбүүдэй буруу hүрэhэнэй шиидхэхы нүхэсэл мүн гээд ГДР-эй правительствын дэргэдэхи хэблэлэй албан зургаанай бюллетень дотор тунхаглагдаhан тэрэнэй статья дотор тэмдэглэгдэнэ.

Социалис Эсэгэ ороноо сахин хамгаалха тухай Ленинэй hургаал, аха дүү социалис оронуудай сэрэгэй ниитэ нэгэ хүсэл зориг социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай амгалан байдал хамгаалха эшэ үндэhэн болоно гэжэ Г. Гофман тэмдэглэбэ.

ГАВАНА

КОММУНИСТНУУДАЙ ЗҮБЛӨӨН

ТАСС

Кубын Коммунис партиин провинциальна эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй зүблөөн Лас-Вильяс провинциин Санта-Клара хотодохи Албан зургаанай түбтэ боложо дүүрэбэ. Компартиин ЦК-гай хоёрдохи секретарь, Революционно правительствын Премьер-Министрэй нэгэдэхи орлогшо Рауль Кастрын түрүүлэлгэ доро болоhон зүблөөнэй хүдэлмэридэ ЦК-гай Секретариадай гэшүүд Хорхе Рискет, Исидоро Мальмиерка, Лас-Вильяс провинцидахи партиин комитедэй нэгэдэхи секретарь Арнальдо Мильян ба партийна бусад хүтэлбэрилэгшэд хабаадаhан байна.

Үнгэрhэн жэлдэ провинциин коммунистнуудай ажал ябуулгын дүнгүүд зүблөөн дээрэ согсолохдожо, партиин зэргэнүүдые бэхижүүлхэ тухай Кубын Компартиин Политбюрогой шиидхэбэрие hайшааhан тогтоол гаргаа.

Зүблөөнэй түгэсхэлдэ Рауль Кастро үгэ хэлэхэдээ, республика доторхи социалис байгуулалтын бүхы асуудалнуудые шиидхэлгэдэ партиин хүтэлбэрилхы үүргэ туйлай ехэ гэжэ тэмдэглэбэ.

ЛОНДОН

Англиин түмэр замшад буhалгаална

ТАСС

«Мүнөөдэр пассажирска бүхы хүдэлөөн таhалдуулагдаа» — гэhэн соносхол Лондоной Виктория-Стейшн гэжэ ехэ вокзалай соносхолой самбар дээрэ үлгэгдэбэ. Ороной түмэр замай бүхы станцинуудта иимэ соносхолнууд үлгэгдэhэн байна. Энэ юунhээ болооб гэхэдэ, локомотивуудые жолоододог гушан мянга тухай машинист салин хүлhыень дээшэлүүлхэ эрилтэ табижа, 24 часай буhалгаа соносхоо бшуу.

Машинистнүүдэй эрилтэнүүдые дүүргэхөөр правительство арсаа. Тиигэжэ түмэр замдахи хүдэлөөнэй үдэрэй турша соо зогсоогдоходо, харгы замай управленидэ 1 миллион фунт стерлинг гарза хохидол ушаруулагдаа.

УЛААН-БААТАР

Алдарта ой

ТАСС

Арадай засагта Монгол орон алдарта ойн hайндэрөө тэмдэглэжэ байна. 52 жэлэй урда тээ Д. Сухэ-Баатар түрүүтэй монгол революционернүүд Монгол ороной хилэ дээрэхи Хяагта хотодо түрүүшынгээ съездые зарлажа, урда тээнь ганса гансаараа ажалаа ябуулдаг байhан революционно нюуса кружогуудые нэгэдүүлэн, Монголой Арадай-революционно парти байгуулаа hэн. Национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй дүлэн соогуур, Агууехэ Октябриин сурталай нүлөөн доро политическа түрүүшын парти мүндэлжэ, орон доторхи баяд ноёдто, хариин булимтарагшадта эсэргүү ажалшан арадай тэмсэлые толгойлжо эхилhэн юм. МНРП-гэй хүтэлбэри доро 1921 ондо Монголой революци илаад, орон дотороо арадай засаг байгуулhан түүхэтэй.

Үнэн зүб марксистско-ленинскэ политика бэелүүлhэнэй ашаар социально-экономическа туйлай ехэ асуудалые МНРП амжалтатайгаар шиидхээ. Урдань Азин түбидэхи эгээн гээгдэнги феодальна гүрэнүүдэй нэгэн байhан Монгол нютаг түүхэтэ богонихон болзор соо хүгжэн hалбарhан национальна соёл культуратай аграрно-индустриальна орон болонхой.

Түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи жэлэй даабаринуудые болзорhоонь урид дүүргэхын түлөө бүгэдэ арадай социалис мүрысөөндэ оролсон, МНР-эй хүдэлмэришэн анги, хамтын ажахын ажалшад, интеллигенци МНРП-гэй алдарта ойе угтаба. Энэ жэл ниитын үйлэдбэриин экономическа ашаг үрые дээшэлүүлхын түлөө, ажалай үндэр бүтээсэ туйлахын түлөө продукциингаа шанарыень улам hайжаруулхын түлөө шанга тэмсэлэй жэл гэжэ соносхогдоо.

Уласхоорондын оршом соо МНРП-гэй нэрэ хүндэнь хэлбэришэгүй дээшэлнэ. Марксизм-ленинизмые, пролетарска интернационализмын ёhо гуримуудые үндэhэ болгон, эб найрамдалта гадаадын политика сэхэ шууд бэелүүлнэ. Он жэлэй үнгэрхэ тудам КПСС ба аха дүү бусад партинуудтай МНРП-гэй хани барисаан, харилсаа холбоон урган хүгжэнэ.

ПАРИЖ

Вьетнамай асуудалаар уласхоорондын конференци

ТАСС

Вьетнамай асуудалаар уласхоорондын конференци түгэсхэлэй документын проект бэлдэжэ эхилбэ. Конференцидэ хабаадажа байhан 12 ороной делегацинуудай түлөөлэгшэдhөө бүридэдэг редакционно комитедэй заседани болобо. Конференциин түгэсхэлэй документын зүбшөөлэгдэhэн проект бэлдэхые комитедтэ даалгагдаа.

ВАРШАВА

ПОРП-гэй ЦК-гай, ПНР-эй Министрнүүдэй Соведэй мэдээсэл

ТАСС

Февралиин 28-да Щецин хото шадар авиационно усалай болоhонhоо шалтагаалан, ПОРП-гэй ЦК-гай гэшүүн, ПНР-эй дотоодын хэрэгүүдэй министр Веслав Очепка, албанай хэрэгээр Польшодо ерэhэн Чехословакиин Компартиин ЦК-гай гэшүүд — ЧССР-эй дотоодын хэрэгүүдэй министр Радко Каска, КПЧ-гэй ЦК-гай захиргаанай зургаануудай таhагые даагша Михал Кудзей гэгшэд наhа бараба гээд ПОРП-гэй ЦК, ПНР-эй Министрнүүдэй Совет гүнзэгы шаналал гашуудалтайгаар мэдээсэнэ. Тэдээнтэй суг ябаhан хүнүүд, самоледой экипаж мүн үхэhэн юм.

ПОРП-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Герек, ПНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Ярошевич гүнзэгы шаналалаа мэдүүлhэн телеграмма КПЧ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь Гусакта, ЧССР-эй правительствын Түрүүлэгшэ Штроугалда эльгээбэ.

Усалталгын шалтагаание мүрдэн элирүүлхэ правительственнa комисси байгуулагдаа.

ПАРИЖ

Урда Вьетнамай республикын ВРП-гэй делегациин мэдүүлгэ

ТАСС

Вьетнамдахи дай болюулха ба амгалан байдал hэргээхэ тухай хэлсээе эбдэhэнhээ уламжалан, Урда Вьетнамда тохёолдоhон уршагта байдалые хаража үзөөд, шухала хэмжээ абахын тула ойрын сагта Парижда уулзахые Вьетнамдахи дай болюулха ба амгалан байдал hэргээхэ тухай Париждахи хэлсээ батална оронуудай гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдтэ РЮВ-эй ВРП-гэй гадаадын хэрэгүүдэй министр Нгуен Тхи Бинь Урда Вьетнамай Республикын Революционно сагзуурын правительствын үмэнэhөө дурадхаа.

ПАРИЖ

Урда Вьетнамай Республикын Революционно сагзуурын правительствын пресс-конференци

ТАСС

Вьетнамай асуудалаар уласхоорондын конференцидэ хабаададаг Урда Вьетнамай Революционно сагзуурын правительствын делегациин түлөөлэгшэ Ли Ван Сау пресс-конференци үнгэргэжэ, ДРВ-гэй, США-гай, Урда Вьетнамай Республикын Революционно сагзуурын правительствын ба сайгон захиргаанай гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдтэй уулзаhан тухайдаа мэдүүлгэ хэбэ.

Вьетнамдахи дай болюулха ба амгалан байдал hэргээхэ тухай Париждахи хэлсээе эбдэhэнhээ уламжалан, Урда Вьетнамда тохёолдоhон байдалые хаража үзэхын тула Урда Вьетнамай Республикын Революционно сагзуурын правительствын гадаадын хэрэгүүдэй министр Нгуен Тхи Биннин үүсхэлээр энэ уулзалга үнгэргэгдэhэн байгаа гэжэ тэрэ хэлээ. Энэ уулзалга Вьетнамай асуудалаар уласхоорондын конференциин программада орооогүй юм. ДРВ-гэй делегацяар дэмжэгдэhэн энэ уулзалга үнгэргэхэ тухай үүсхэл Урда Вьетнамай Республикын Революционно сагзуурын правительствын hайн hайхан эзэнал бодолтой, хүсэл эрмэлзэлтэй байhыень харуулна гээд Ли Ван Сау тэмдэглээ.

СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыкын мэдүүлгэдэ үндэр сэгнэлтэ үгөөд, үнэн зүб тэмсэлдэнь вьетнам арадтэ Советскэ Союзай хүргэhэн аха дүүгэй туhаламжые Ли Ван Сау үндэрөөр сэгнэнэ.

ДЕЛИ

Индира Гандиин үгэ

ТАСС

Премьер-министр Индира Ганди Индиин парламентын Дээдэ палатада үгэ хэлэхэдээ, ороной экономическа бэеэ даahан байдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ ехэ амжалта туйлагдаа гээд тэмдэглэбэ. Түрүү хүгжэлтын, эб найрамдалай ба арадуудай хоорондохи хани барисаанай замаар Инди дабшахые эрид шиидэнги гэжэ правительствын толгойлогшо тэмдэглээд, национальна хубилалтануудые хэхэ, дотоодын ба уласхоорондын хархис хүсэнүүдтэ шанга харюу сохилто үгэхэ бүхы хүсэнүүдэй нэгэдэмэл фронт байгуулхые уряалаа.

БОНН

Исмаил Бонн ерэбэ

ТАСС

Албанай хэрэгээр ФРГ-дэ ерэhэн Египедэй Араб Республикын президентын советник Садат Хафез Исмаил ФРГ-гэй Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын статс-секретарь П. Франктай уулзаба. «Дүтын Зүүн зүгтэхи түгшүүрилтэ асуудалай hаяар шиидхэгдэхыень Египет хүсэнэ», — гэжэ Исмаил хөөрэлдөөнэй үедэ мэдүүлбэ.

Дүтын Зүүн зүгтэхи байдал, ФРГ-гэй ба АРЕ-гэй хоорондохи харилсаае зүбшэлхын тула Исмаил федеральна канцлер В. Брандтай мартын 1-дэ уулзаа.

ТОЛИ

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ УНШАГТЫ:

* Үндэһэн хэлэндээ наринаар хандаял.
* Совет Арми тухай шүлэгүүд.
* Онтохон, оньһон үгэ.

АБДАР СООХИЁО БҮ МАРТАЯЛ!..

НИГЭЖЭ ХЭЛЭЖЭ болодог юм гү, али үгы гү? Би мэдэнэгүйб. Харин аман үгын зүйлтэй ушарха бүреэ, модошо уран дарханай тон наряар хоноожо хэһэн бүтээлые зохидшоон байһандал адляар баясадагби. Заримдаа аяма халуун үдэр шүдэ ташама аршаан гудамхиһан шэнги болодогби.

Арад зон хэлэндээ ямар наряар хандадаг гээшэб?! Үгэ бүхэниинь һуурияа олоһон байдаг бэшэ аал? Урданай буряадуудай бэһэлигэй дуунай нэгые жэшээ болгон харуулая. Энэ дууе нэгэ тээ жэшээ болгожо дурдаһаншье байжа болохоб. Теэд яахаб? Һайн юумые дахин дурдахада, һаалта болохогүй гэжэ һананаб:

Хада газар халгаахан юм,
Хажуулдижа ябалтай,
Харинн газар харатай юм,
Хараашалжа ябалтай.
Хүбшэ газар хүнхитэй юм.
Хүдөөшэлжэ ябалтай,
Хүнэй газар харатай юм,
Хүндэлхэдэжэ ябалтай.

Энэ хоёр бадаг соо һуурияа олоогүй гү, али үлүү шэнгеэр һанагдахаар үгэ байна гү? Үгы!

Минии багада иимэ дуу дуулалдагша бэлэй:

Табхарханайм ташаанда
Тамга байнал аржыжа.
Тангилханайм хажууда
Таматань байна жорнойжо.
Зурагарханайм ташаанда
Зурлаа байнал аржыжа.
Зулгыханайм хажууда
Зоболонтонь байна жорнойжо.

Энэ дуун удхаараа һэбхишэгхэн, атаа жүтөөнэй «амисхалтай» байжашье болоо. Зүгөөр үгэ шэлэһэн маягыень анхарыт! Хэлэндэ торсолдомоор нэгэшье үлүү үгэ байхагүй.

Баһа нэгэ уянгын гэхэ гү, али дуу андалдаанай үедэ мүндэлһэн шогтой иимэ дууе анхарагты:

Мангир, загаһа эдеэ бэшэл аад,
Мангираар юундэ ангилаабши?
Манай зангые мэдээ бэшэл аад,
Малгайгаа юундэ сагнайлгаабши?
Загаһа, мангир эдеэ бэшэл аад,
Загаһаар юундэ ангилаабши?
Заншал юугымнай мэдээ бэшэл аад,
Захаяа юундэ бодхоогообши?

Энэ мэтын жэшээнүүдые олоор харуулжа болохоор даа. Шүлэг, дуу зохёодог бидэндэ һургаал боломоор юумэнүүд арадай аман зохёолой абдараар дүүрэн байха.

ҺҮҮЛЭЙ ҮЕДЭ бэшэгдэһэн дуунай үгэнүүдые уншахадаа, элдэб бодол толгой соо ээлүүдгүй түрөөдхидэг. Али бэлэн болошоһон хүгжэмдэ тааруулжа бэшэһэн дуунай үгэнүүд тиимэ байдаг юм гү? Жэшээнь, «Адуушанай дуунай» аялга угаа һайхан аад, үгэнь зарим тээгээ халаг даа гэжэ һанахаар. Эхиеньшье абаад үзэе:

Түрэл арадайм домогшуу (?),
Түргэн гүйдэлтэй хүлэгни
Сэхэ урагшаа дүүлин оодоржо
Сэдьхэлни баяраар билтарна.

Хүгжэмдэнь тааруулха гэжэ оролдоһоной ашаар үеын тоо жэгдэрһэн. Зүгөөр хүсэсрээ баряад, «шашхатар» һуулгажархиһан мэтэ, шэхэндэ харшаар соностоһон сасуулбари, зэргэсүүлгэнүүд шүлэгые хүндэ болгоно. Имагтал хүгжэмэйнгөө хүсөөр «амидаржа ябаһан» энэ дуунай үгэнүүдые абаһаар хадууханьь бэрхэтэй. Поэт М. Самбуев бэедээ ехэ эрилтэ табижа һайса оролдоо һаа, иимэ болди-солдитой шүлэг зохёохогүй һэн. Энэ нүхэр баһал һайхан аялгатай «Инагай захяа» гэжэ дуунай үгые һалаар бэшэжэрхёо!

Ажалша солгёон зоноороо,
Ашата сэнтэй (?) золоороо,
Мүшэтэ залгаа (?) хүбшэ
тайгаараа (?)
Мүнхын алдартай байгаарай (?)

Ямар хэлэнэй хуули ёһо баримталжа. үгэнүүдээ хайшан гэжэ зохилдуулжа бэшэһэн дуун бэ?

Хододоо налгай зангаараа,
Холые дабшаа замаараа,
Сэсэгтэ намжаа элдин дайдаараа (?)
Сэхэ намхандаа найдаарай.

Ямар хүн «дайдаараа» хүндэ «найдадаг» юм? «Сэхэ найдаха» гэһэн ойлгосо буряад хэлэндэ бии юм гү?

Эршэтэ хонгёо үгөөрөө,
Эрмэлзэл зулгы зүрхөөрөө
Үгтажа золгоод, дурым таагаарай,
Уран зохидоор таалаарай

Гоёожо хэлэхын тула «зүрхөөрөө угтажа золгохо» гэбэшье һэн гэлэйбди. Харин «уран зохидоор таалаарай» гэжэрхихэнь хайшаа юм? «Уранаар таалаха, уран бэшээр таалаха» гэһэн ойлгосо бии болонги юм гү? Али буряад хэлэмнай аргагүйгөөр хүгжэшоод, «дайдаараа найдажа», «уранааршье таалалдажа» һуранхай нүхэд бии болошоо юм гү? Бү мэдэе.

Зүгөөр хэлэндээ иигэжэ хайша хэрэг хандахадаа, залуу үетэндэ һайн жэшээ харуулнабди гэжэ һанагшагүйб. Эдэ мэтын лэ ушарһаа «шүдэ-нюдэ балайгаар» бэшэһэн шүлэгүүд редакцида ородог бэшэ аал? Элдэбээр лэ «хатинлһан» юумэнүүд ерэдэг гээшэ.

Мэдээжэ, нэрэтэй түрэтэй болоһон поэдүүдэй шүлэгүүдые, дуунай үгэнүүдые онгилоо һаа, үгэдөө һалаар хандаһан юумэнүүд хомор бэшэ байха. Зүгөөр Мэлс Самбуевай хоёр дууе жэшээ болгожо абаһандамни, аторынь бү гомдуужан. Мүнөө үедэ эдэбхитэйгээр дуунай үгэ бэшэдэг авторнуудай нэгэн хадаа бидэнэй [illegible] тоожо, өөртөө һургаал болгожо абаха аабза гэжэ һанагдан[illegible].

АРАДАЙ АМАН ҮГЫН абдар дундаршагүй баян. Жэжэ жанрай зүйлнүүдые абажа харабал, арад зон ямараар хэлээд мүлижэ шададаг байгааб гэжэ ойлгохоор. Айрагай тоһон тухай иимэ таабари бии:

Сагаан сахалай,
Саһан папалай.

Үгышье һаа, иимэ оньһон үгэ анхарая:

Хүниие хэлэхэдээ хүхидэг,
Өөрыень хэлэхэдэ үрзыдэг.

Али:

Бэдэрһэн хүн олодог,
Бэрхэлхэһэн хүн алдадаг.

Энэ мэтын юумэ түүхэ болоо һаа, наһан соомнайшье барагдахагүй.

Зүб даа. Агууехэ ород литературын нүлөөн айхабтар ехэ. Имагтал ород зохёолые үндэһэн хэлэн дээрэнь уншаха аргатай байһандаа, уран найруулгыншье, бодолоо гүнзэгырүүлхыншье талаар сэгнэшэгүй ехэ һургаал абанабди. Гадна ород хэлэнэй ашаар харинн оронуудай уран зохёолой эрхим дээжэтэй танилсажа, баһал һургаал абанабди.

ГЭХЭ ЗУУРА АБАҺАН һайхан һургаалнай заримдаа һөөргэдэжэ ерээд, хоёр алхам гэдэргэмнай сухарюулжархина гү гэжэ һанахаар байдаг. Жэшээнь, А. Бадаев Москвагай Литинститутда хоёр жэл соо мэргэжэлээ дээшэлүүлжэ ерэһэнһээ хойшо удхаар гүнзэгышье һаа, үгын талаар тиимэхэн шүлэг найруулдаг болошоо гү гэжэ һэжэглэмээр. Хооһоор гэмнэнгүй, жэшээ дурдаһуу. «Буряад үнэнэй» январиин 6-най номерто А. Бадаевай «Байгалай зүүдэн» гэжэ зохёолһоонь муу бэшэ шүлэгүүд толилогдоо һэн:

Һалхинда,
Долгидто үбсүү, сээжэеэ тодожо,
Һанаа амар байрадаа зогсоно,
Мартанхай эсэхээ.

Һүүлшын хоёр үгэ өөһэдынгөө һуури олоогүй. Имагтал түрүүн байһан «үнэн сэхээр» гэһэн үгэнүүдтэй рифмэ тааруулхын тула оруулагдаһан. Баһа нэгэ жэшээ:

Хэрбээ энэ
Аадар шэнгеэр
Толгой дээрэнь адхарһан
Алдар соло бэшэ һаа,
Эндэхи газар уһые үлүүсэ магтаһан
Этигэмээр һураг реклама бэшэ һаа,
Амгалан миллион жэлнүүдтэ
Юртэмсэ дээрэ
Амидарһан мэтээрээ,
Амидарха байгаа һанаа амар тэрэ,
Алибаа бодолдо абтангүй юрэ.

Энэ бадагай удхые ойлгохын тула олохсь дахин уншаха, бодомжолхо хэрэг гарана. Юун бэ гэхэдэ, бидэнэй түрүүн ажаглаһан мэтын инверситэй (мэдүүлэл соохи үгэнүүдэй һубариха гуримые хазагайруулга) байхаһаа гадна, бүхэли бадаг нэгэ мэдүүлэлһээ бүридэнэ. Тиимэһээ бадаг соо ороһон бодолые олон үгөөр унжагайруулхадань, орёо болоно бэшэ аал? Гүнзэгы бодолые үсөөхэн үгөөр харуулжа һураха гээшэ бидэнэй үмэнэ табигдадаг эрилтэ мүн. Ялас гэмэ гоё образтой шүлэг һайн юм бээз. Зүгөөр тэрэ образоо зохидоор харуулха юм ааб даа. Минин лэ хэдэн сасуулбарине ябталжархихада, хахалаад обоолжорхиһон түлеэн мэтэ, эб эмхиеэ олоногүй ха юм.

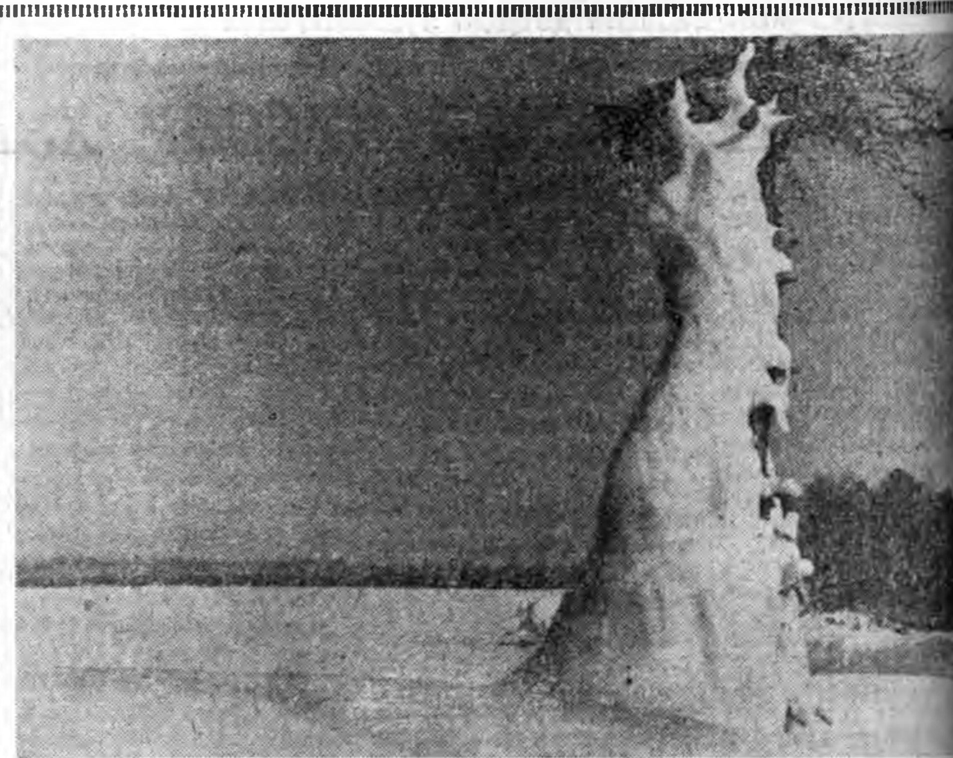
Дурсагдаһан бадагтай шүлэгһөө үшөө нэгэ мэдүүлэл харуулая:

Абиржа, аһажа байгаад,
Хүнүүд тэрээндэ (?)
Абхуулха юм хори, гушаадаараа
дүрзэеэ.

Энээхэн бадаг соо баһал һуурияа олоогүй үгэнүүд байна. Юрэдөөл, тус шүлэг соо хабсагай тухай хэлэгдэһэн. Дахин, дахин уншажа үзөөд, хүнүүд лэ хабсагайда аһалдажа, абиржа байгаад, дүрзэеэ абхуулаа юм ха гэжэ ойлгохош. Теэд «хүнүүд тэрээндэ» гээшын һуурине ойлгуулхагүйһөө гадна, автор урда тээнь запятой табижархёо. Тиихэдэнь хабсагай хүнүүдэй дүрые буулгаа юм гү гэжэ ойлгохоор болошоно.

Би хэн нэгые зорюута шүүмжэлхэ гэжэ энэ статья бэшээгүйб. Зүгөөр түрэл арадайнгаа аман үгын уран хурсые, түрэл хэлэндээ зонойнгоо гамтайгаар хандадагые һайхашаан, ород литературһаа һургаал абаха мүртөө, абдар соохиёо бү мартаял гэжэ нүхэдөө урлалха гээ һэм.

Ц. ДОНДОГОЙ.

ҮБГЭН БАЙГАЛАЙ ААШАНУУД. П. ЯХНОВЕЦКИЙН фото.

Алексей БАДАЕВ

Совет Арми тухай шүлэгүүдһээ

ЭДИР НАҺАН

Хүдөө тосхоной тооһотой үйлсөөр ротомнай
Хүлэрэнги, эсэнхэй холын походһоо гэшхэлээ.
Нюсэгэн хүлнүүдтэй, хаанаһаашьеб гараад
хажуугаарнай,
Наадатай, шууяатай үхибүүд оодоролдон зэргэлээ.
Хэды бахархал, атаархал нюдэдтэнь носонхойб,
Каскатай, сэбсэгтэй ябаган сэрэгшэдые харахадаа,
Хамта рототой дабхиха тэдэнэр хүсэлэнтэйл,
Харин гомдолтойнууд багахандаа, хүсэжэ ядаһандаа.
Хөөрхэн үхибүүдые захаһаань тэбэрижэ таалаһайб,
Хаана дүүхэмни иигэжэ һонирхон гүйнэб даа.
Эсэһэнээ мартаад, һэргэнги саашалхадаа
һананхайб:
Эдэ дахагшад эдир наһамнай мүн лэ даа!

ХҮНДЭТЭЙ ДҮРЭ

Сэхэ бэетэй,
сержантын тэмдэгүүдтэй
мүрэдөө
Сэрэгшын дүрэ
урдамнай байна, гэрэлтэн.
Энэшни солдадай
албанайнь намтар лэ
юрэдөө.
Эршэтэ һуралсалайнь,
үндэр мэргэжэлэйнь
сэгнэлтэ.
Арадань тэрэнэй
полкын туг дэлгээтэй.
Алтан сасагууд
торгон бүдыень хүбөөлөө.
Балта,
хадуур,
Одон,
Иигэжэ бэшээтэй
«Манай
Советскэ
Эхэ ороной түлөө!

Гунга ЧИМИТОВ

СУХАЛТАЙ ҮБЭЛ

Хүн сухалдахадаа,
Хүлээжэ хүйтөөр харадаг,
Булхайхын ехээр
булхайжа,
Һулай шэрүүнээр
забдадаг.
Эгээл тэрээн мэтээр
Элдин байгаали уурлаба.
Саана холоһоо түргөөр
Саһата үбэлые дуудаба.
Хүйтэн гэнтэ боложо,
Хүүен-хааян ерэбэ.
Хүүгэдые бэдэрэн оложо,
Хүзүү, хасарыень шэмхэбэ.
Тэшүүр, санаар наадагшад
Тэты гэжэ үгэбэгүй.
Хасар, хүзүүн, гарынь
Халуу бусалан байба лэ.
Хажуу тээһээнь наадые
Хаража байгшад ядалдаа.
Сухалтай үбэлдэ
намнуулаад,
Сухарин гэртээ харибал
даа.

ОНЬҺОН ҮГЭНҮҮД

Ажалша хүн хойморто
Архинша хүн үүдэндэ.
Архяар эдеэлэнхаар,
Аарсаар эдеэлэ.
Ажалша хүн ута наһатай,
Архинша хүн нохойн
наһатай,
Арьяатан шоно
буруундаа ноён,
Архинша эрэ эхэнэртээ
ноён,
Арбагар носоргоно —
хубсаһанай дайсан,
Архинша хүн—нинтын
дайсан.
Арын хохюур
намаалхагүй,
Архинша хүн
өөдэлхэгүй.
Аляаһанай ябаһан газарта
үтэ хорхой олон,
Архиншын ябаһан газарта
үгэ хүүр олон.
Алаг шаазгай мяхаша,
Архинша хүн худалша.
Газар һэндэхэ — гахай,
Гэрээ дайлаха — архиншан.
Үндэр уулаһаа манан
һалахагүй,
Үлбэр архиншаһаа үрн
һалахагүй.
Уулые саһан хүр дараха,
Архиншые үбшэ зоболон
дараха.
Арбагар нүүлэ —
тайгада бог,
Архинша эрэ — гэртэ
бог.

А. ЦЫРЕМПИЛУН.

БУЛГАНДА ОБТОҺОН БАЯН ТАЙШАА ХОЁР

(Онтохон)

Хуушан сагта болоһон ушар юм ха. Бухэ-Жаб абгын залуу ябахада болоһон юм гэжэ минии таабай хөөрэгшэ һэн.

Бухэли намартаа баянай таряа хуряалганда ябаһан Бухэ-Жабай нэгэшье үдэр амаржа үрдингүй байтар, баян эзэниинь ойдо модо отолхыень гаргаба.

Халяарта жалгын эхиндэ зулгааг мододые үнды-һүнды унагаажа байтараа, удхэн гэшүүһэтэй хушын оройдо булганай бамбалзахые харажархиба. «Халаг, сахюур буугаа асархаяа яаба гээшэбиб? Ой тайгын эгээн үнэ сэнтэй энэ ан барибал, үхибүүдээ нилээд тэжээхэ мүнгэтэй болохо байгааб», — гэжэ шаналан байтараа, нюдаргын шэнээн шулуу газарһаа абажа, булганай һууһан хушада дүтэлэн маряаба. Булган тэрэниие обёорхошье тухагүй һамар мэрэжэ һууна. Бухэ-Жаб мүнөөхи шулуугаараа бэеынь шагаажа, шагаажа, эршэдүүлэн шэдэн гэхэдээ, оножорхибо. Шулуунда тудууляһан булган гэшүүһэндэ торосолдоһоор, доошоо унажа ерэбэ. Ехээр баярлаһан Бухэ-Жаб үхөөгүй булганайнгаа саашаа тэрьелжэ үрдөөгүйдэ сэб шүүжэ бариба.

— Одоол ехэ олзо, одоол ехэ олзо! — гэжэ хүхин, тэрэнээ эрьюулэн хаража байтарнь, хойнонь хүн дуугаржархиба.

— Шимнн юундэ гэнтэ иитэрээ баярлабаш? — гэжэ баян эзэниинь бабанаба. Бухэ-Жабта найдаагүй, харин шалгахаяа ерэһэн байгаа. Бухэ-Жабай гартахиие хараһаар:

— Үгы, энэ шимни юу барибаш? Асал даа наашань. Булган гү даа? Минии газар дээрэ ангууд бии болобо гэжэ мэдэжэл байгаа һэм. Эндүүрээгүй байнаб. Олые баряа гуш? Намһаа нюужа байбаш, хари, — гээд, гараа һарбайба.

— Яана гээшэбта иихэдээ. Олзыем буляалдахатнай гү? — гэжэ Бухэ-Жаб хэлээд, булгаяа үбэртөө хэжэрхибэ.

— Аса наашань гэнэб! Минии газар дээрэһээ бараад үшөө! Хуулида дуулгахаб, түрмэдэ хаалгахаб! — гэжэ баян хашхаран, Бухэ-Жабта аһашаба...

Бухэ-Жаб баян хоёрой хэрэлдэһээр гэртээ харижа ябатар, тайшаа ноён тэдэнтэй уулзашаба.

— Ноён ахай, дуулыт! Энэ хүлһэншэн эзэлжэ байһан газар дээрэхи булгыемни алаад, намда үгэнгүй буляалдажа байнал. Шиидхэбэри гаргажа үгыт, — гэжэ баян тайшаагай урда дохисогообо.

— Ноён ахай, би баянай булга буляалдана бэшэб. Энээниие Хангай намда бэлэглээ юм, — гэжэ Бухэ-Жаб булгаяа гаргажа харуулаад, үбэр руугаа хэжэрхибэ. «Ягаа һайхан булган гээшэб! Ямар аргаар энээниинень гартаа оруулхаб?» гэжэ тайшаа һанаата болобо.

— Та хоёрой буляалдаа шиидхэжэ байха сүлөөгүй ябанаб. Булгаяа абаад, үглөөдэр ерээрэйт. Мүнөө һүни гоё зүүдэ үзэһэн хүнтнай булгаяа абаха, — гэжэ хэлээд, тооһо бурьюулан арилшаба.

Хойто үглөөниинь Бухэ-Жаб баян хоёрой орожо ерэхэдэ:

— Ямар зүүдэ харабат? — гэжэ тайшаа асууба.

— Зүүдэндээ ялагар сагаан оройтой үндэр хада дээрэ гараад, хурдан шарга моритой һарын хүбүүн һайхан Мэргэнтэй уулзашооб, — гэжэ баянай эхилхэдэ, Бухэ-Жаб үгэ залгалдуулба:

— Зүб, зүб. Хангайн эзэн хараад байгааб гэнэ һэн. Ташье, баян эзэмни, һаарал хандагай унаһан гүрөөһэн дэгэлтэй томо хүниие баһал золгоо бэшэ гүт?

— Тиигээ, тиигээ, — гэжэ худалаар хэлэһэн баян мэгдэһэндээ өөрөөшье мэдэнгүй дуугараадхиба.

— Тэрэшни Хангайн эзэн бшуу! — гэжэ Бухэ-Жаб тон томоотойгоор үргэлжэлүүлбэ. — Хангайн эзэн манайда үүр хираанаар ерээд: «Үгэһэн бэлэгыемни баянтайгаа буляалдажа байхатнай эшхэбтэр. Хэрэгтэй болболынь, баянтаяа хоюулаа ерэжэ абаарайгты» — гээд, булгыемни абаад ябашоо.

— Худалаар бү хэлэ! Асар наашань булгаяа! — гэжэ тайшаа ноён һуурнһаа хобхо һүрэн, Бухэ-Жабай энгэртэ аһашаба.

— Ахай ноён, хайрлыт! Үнэншөөгүй һаа, барандаа Хангайн эзэнэйдэ ошоё. Тэрэшни баяд, ноёшуулай ошоходо хүхеэд, үнэтэ ангуудаа хуушье бараниинь үгэхэл, — гэжэ Бухэ-Жаб ехэл айшаһан хэбэртэй ама алдаба.

— Ши Хангайн эзэниие хараабгэжэ наэрээ хэлэнэ бэзэш? — гэжэ тайшаа баянһаа асууба. Баян худалаар хэлэжэрхиһэндээ:

— Нээрээ, нээрээ, — гэхэ баатай болобо.

— Хубаа, ши Хангайнгаа эзэндэ бидэниие абааша,— гэбэ тайшаа.

Хойто үглөөниинь шаргал наранай уулын саанаһаа бултайжа үрдеэдүйдэ, баян тайшаа хоёрые дахуулһан Бухэ-Жаб Халяарта жалгые үгсэжэ ябаба.

Бухэ-Жаб томо гэгшын баабгайн эшээ оложо:

— Та хоёр модон дээрэ гараад һуугты. Хангайн эзэн сухалдажа болохо, — гэбэ.

Тайшаа баян хоёр бүдүүн модон өөдэ тарган бэеэ шууд гэжэ шэрэжэ гарабад. Бухэ-Жаб эшээ обооргобо. Һаял унтаридаа ороһон баабгай газарай хүнхинэтэр хашхаран эрхирээд, нүхэнһөөнь хиидэжэ гараад, Бухэ-Жабые алимши гээд һүрэбэ.

Бухэ-Жаб халбаржа, мүнөөхи хоёройнгоо аһалдашоод һууһан модоной саагуур орошобо.

Хоёр хүлтэ хохимойе модотойнь хамта била бажуухаяа һэдэжэ, барбагар һабараа дэлихэдэнь, Бухэ-Жаб һарбагал тэжэ тэрээнһээнь татажа, хоёр хүлөөрөө үдьхэлбэ. Агуу хүсэндэ булигдаһан баабгай эльгэ зүрхөөрөө модо ёборжо, муухайгаар уухир гээд, харанхалшаба. Тэрэ зуурал Бухэ-Жаб бүһэдөө хабшуулаад ябаһан ооһорооро хоёр һабарыень уяжархиба.

Баабгай шангаар хэрхиржэ, амаа арзайлган, холтоһо хагза мэрэжэ эхилбэ. Айшаһан баян тайшаа хоёр мэдээ алдажа, үгэ холбонод:

— Дүү хүбүүн, хайрлыт, абарыт...

— Хангайн эзэн энэл даа. Булгаяа эрихэ һаа, эригты, — гэжэ Бухэ-Жаб энеэбхилбэ. — Үгытэй ядуу зоной олзодо хомхойрходо иигэжэ сухалдадаг юм. Тиигэжэ хэлэжэ байхыень ойлгоно бэзэт? Ойлгоогүй һаа, үшөө саашань хөөрэлдэжэ һуугты!

Бухэ-Жаб тэдэ хоёроо орхёод ябашаба. Тайшаа баян хоёр табан хоногой туршада: «Шн зэмэтэйш, хомхой золиг!» — «Шамһаа болоо, хобдог барнааг!», — «Муу һанаата!», «Мухар толгой!» гэлдэжэ, хараалай муухайгаар бэе бэеынгээ зан абариие, сэдьхэлые элирүүлээд һэн.

В. ХАЛХУЕВ.

Улаан-Үдын Октябрьска районой В. Николаева-Терешковагай нэрэмжэтэ гудамжа. С. БАЛДУЕВАЙ фото.